

כסף שחור, עבודה שחורה

גביית דמי תיווך ממהגרי עבודה בסיעוד בישראל

תמונת מצב - ישראל 2016

קו לעובד הינה עמותה ללא כוונת רווח, שמטרתה להגן על זכויות העובדים המקופחים ביותר במשק הישראלי. מאז הקמתה בשנת 1991, מסייעת עמותת קו לעובד לעובדות ולעובדים אזרחי ישראל, למהגרי ולמהגרות עבודה, לעובדות ולעובדים פלסטינים מהשטחים הכבושים, לפליטים, למבקשי מקלט ולקורבנות סחר בבני אדם למצות את זכויותיהם. כמו כן, העמותה פועלת לשינוי חקיקה ולהעלאת המודעות הציבורית לזכויות עובדים.

העמותה מפעילה שלושה סניפים, בשניים מהם מתקיימת קבלת קהל של מהגרי עבודה בענף הסייעוד - בחיפה ובתל-אביב.

העמותה מופעלת על ידי 23 אנשי צוות ולמעלה מ-100 מתנדבים העוסקים במתן סיוע פרטני, פעילות משפטית, באיסוף מידע, ובתיעוד שוק העבודה מנקודת מבטם של העובדים החלשים. הטיפול הממוקד בתלונות, יחד עם המידע המתקבל מן הפונים באמצעות הדוא"ל, אתר האינטרנט, הטלפון ועמוד הפייסבוק, מאפשרים לנו למפות תופעות של ניצול ושל הפרות חוק שיטתיות, תוך זיהוי המנגנונים המאפשרים את קיפוחם של עובדים ועובדות מוחלשים.

משרדינו:

תל אביב	נחלת בנימין 75	טל' 03-6883766	פקס: 03-6883537
חיפה	הרצל 18 קומה ב' חדר 224	טל' 04-8643350	פקס: 04-8644238
נצרת	מרכז הבשורה, אזור המעיין	טל' 04-6082228	פקס: 04-6082228-153
אתר: www.kavlaoved.org.il		דוא"ל: email@kavlaoved.org.il	

כתיבה: עידית לבוביץ', רכזת תחום סיעוד

תודות לזהבית פרידמן, מתנדבת תחום סיעוד, על הסיוע בכתיבה, עריכה והגהה.

תוכן עניינים

מבוא.....	5
דמי תיווך בענף הסיעוד - החוק והעדר האכיפה.....	7
גביית דמי תיווך בישראל.....	9
דמי תיווך עבור אשרת עבודה ראשונה בישראל.....	9
דמי תיווך עבור אשרה למעסיק חדש.....	10
דמי התיווך ו"הדלת המסתובבת".....	12
מי בוחן את התאמת העובד למטופל?.....	15
מאין מובאים עובדי סיעוד? תו המחיר קובע.....	17
דמי תיווך - כר פורה לניצול ולסחר בבני אדם.....	19
התפתחות שוק עבודה משני.....	21
נתוני סקר דמי תיווך 2013 ו- 2015.....	22
תקופת ההמתנה לקבלת האשרה.....	22
מגמות בתשלום דמי התיווך.....	23
תשלום דמי תיווך על פי מין.....	23
דמי תיווך לפי מדינת המוצא.....	24
הקשר בין גובה דמי התיווך לשכר בישראל.....	25
סיכום ומסקנות.....	26
נספח א'.....	29
נספח ב'.....	30
נספח ג'.....	32
נספח ד'.....	33

מבוא

"I needed to go to this country, sacrificing my profession, because I really need to help my family back home. The first agreement was to pay \$7500 for everything. I had waited for a long time until they found me an employer. Then they asked for \$300 increase again, so I agreed. After another long wait, I got my visa. At the last minute, before giving me my ticket and itinerary, she asked for another \$500 more. I really had no money left at that time so I agreed to pay her when I get to Israel. Now, she contacts me asking for the \$500. Here I don't even take my day-off just so to pay all my debts. It's just so sad that all you wanted was to help your family so you just say "yes" to whatever the agency says because you have no choice. To think that it will take months if not years to pay all those debts."

- ל', עובדת סיעוד מהפיליפינים, הגיעה בסוף 2014 לאחר ששילמה דמי תיווך בסכום כולל של \$8,300.

מאז החלה מדינת ישראל בהבאת מהגרי עבודה לישראל, הופרטו שירותי הבאת העובדים הזרים והועברו לידי חברות כח אדם פרטיות. אותן חברות דרשו ממהגרי עבודה שביקשו להגיע לישראל לשלם סכומים גבוהים עבור דמי תיווך. בענפי החקלאות והבניין סכומים אלו טיפסו במהלך השנים והגיעו עד לשיא של \$31,000 (דולר ארה"ב) לעובד, ובענף הסיעוד שילמו כל מהגרי העבודה, ועודם משלמים, עד \$18,000 תמורת אשרת עבודה בסיעוד. גביית דמי התיווך הגבוהים נעשתה תמיד בניגוד לחוק, אולם החוק לא נאכף ומדינת ישראל נמנעה מלהיאבק בנוהג פסול זה.

את תמצית הבעיה ניתן למצוא בדבריה של עו"ד רבקה מקובר, לשעבר מנהלת אגף הרישוי במשרד התמ"ת, בדיון בוועדה המיוחדת לבחינת בעיית העובדים הזרים ב- 28.12.2009:

"בגדול נקודת המפתח של הבאת עובדים זרים היא כסף. זאת אומרת כל עובד זר שמגיע לארץ גובים ממנו כסף. זה תלוי בארץ המוצא. באירופה זה יכול להיות 5000 או 7000 דולר, בפיליפינים 10000 דולר, ובתאילנד זה יכול להיות קצת יותר אבל בגדול אלה הם הסכומים. עכשיו, אין עובד זר שמגיע לארץ בלי לשלם את הסכומים האלה ואפילו קוראים לזה ידיעה שיפוטית... כאן אין שאלה שמכל עובד זר נגבה מחו"ל כסף. עובדה היא שכל עובד זר משלם סכום כסף. אין אחד שלא משלם, אחרת הוא לא מגיע".¹

בשלוש השנים שחלפו מאז פרסום דוח דמי התיווך הראשון של עמותת "קו לעובד", חלו מספר שינויים מהותיים בענף הסיעוד בישראל ובין היתר השפיעו שינויים אלו גם על אופן גביית דמי התיווך וגובהם.

מזה שנים ארוכות מנהלת עמותת "קו לעובד" התדיינות בבג"ץ בעניין חובת המדינה להבטיח כי מהגרי העבודה הבאים לישראל לא ישלמו דמי תיווך מופקעים, באמצעות שיתוף פעולה בילטרלי עם מדינות המוצא, ובסיוע אירגון העבודה הבינלאומי. העתירה בעניין זה- בג"ץ 2405/06 קו לעובד נ' משרד החוץ - הוגשה בשנת 2006 והתדיינות בה הביאה עד היום להישגים משמעותיים, שבראשם הסכם עם תאילנד להבאת מהגרי עבודה בחקלאות בפיקוח ארגון העבודה הבינלאומי וכן הסכמים בתחום הבניין עם בולגריה ורומניה. עם זאת, ככל שדברים אמורים בתחום הסיעוד, אשר בו מועסקים למעלה מ- 60% ממהגרי העבודה בעלי האשרה בישראל - התחום שלגביו אין כוונה לחדול באופן הדרגתי מהסתמכות על מהגרי עבודה (כפי שמתוכנן בענפי החקלאות והבניין) - עדיין לא בוצע צעד משמעותי להסדר כלשהו אשר יאפשר הגעת מהגרי העבודה ללא תשלום של דמי תיווך מופקעים.

¹ אתר הכנסת, http://knesset.gov.il/protocols/heb/protocol_search.aspx?comID=15

בתגובת המדינה לבג"ץ מיום 2.2.2016 נכתב, כי המדינה חתמה על הסכם עם נפאל לביצוע "פיילוט" להבאת 50 עובדי סיעוד במהלך 2016, נמצאת בשלבים מתקדמים לקידום פיילוט דומה עם סרי לנקה, ומקיימת שיחות עם הפיליפינים בניסיון לקידום פיילוט עמם. עוד מצינת המדינה כי "התחייבות ללוח זמנים סדור אינה אפשרית בשלב זה". למעשה, מזה 10 שנים בהם מתנהלת העתירה בבית המשפט, לא רק שנמנעה המדינה מטיפול נקודתי בגביית דמי התיווך מעובדי סיעוד במישור המנהלי והפלילי, אלא שרק כעת מתחילה רשות האוכלוסין וההגירה בניסיון להביא מספר מצומצם ביותר של עובדים באמצעות הסדר מול נפאל, המדינה היחידה ממנה נמנעת ישראל להביא עובדים מאז שנת 2009 בשל שחיתויות מצד המדינה וחברות כח האדם וגביית דמי תיווך מופקעים מעובדים.

כבר מממצאי הסקר הקודם בשנת 2013 עלתה בבירור התגברות תופעת תשלום כספי דמי התיווך בישראל. אם בעבר נהגו העובדים לשלם את מלוא הסכום לסוכנים וחברות כח אדם בארץ המוצא, מצאנו כי כ- 40% מהמשיבים לסקר דיווחו כי שילמו חלק מהסכום או אף את כולו לאחר הגעתם לישראל, לסוכן משנה או ישירות לחברת כח האדם הישראלית. בשנים האחרונות נראה כי למעלה ממחצית מהעובדים המגיעים לישראל משלמים את רוב דמי התיווך בישראל - חלקם לאחר הגעתם לארץ, וחלקם טרם ההגעה באמצעות מתווכים זרים או קרובי משפחה הנמצאים בישראל. אנו מקווים כי שינוי זה באופן התשלום ישפיע על פעולתם של גורמי אכיפת החוק בישראל, ויניע אותם להגברת אכיפה הן כלפי חברות כח האדם והן כלפי סוכני המשנה - ישראלים וזרים וכאחד.

בהמשך נציג את תוצאותיהם של שני סקרים מקיפים שנערכו ע"י עמותת "קו לעובד" - האחד במהלך חודש מרץ 2013 בקרב 835 מהגרי עבודה שהגיעו לישראל באשרת עבודה לענף הסיעוד בין השנים 2007 ל-2013, והשני במהלך שנת 2015 בקרב 265 מהגרי עבודה שהגיעו לישראל במהלך השנים 2014-2015. שני הסקרים מצביעים על הגידול המתמיד בדמי התיווך שעובדי הסיעוד נדרשים לשלם לחברות כח האדם על-מנת להגיע לעבוד בישראל.

מבקר המדינה, בדוח השנתי 65 משנת 2015, עמד על התופעה החמורה של גביית דמי תיווך:

"בענף הסיעוד מועסקים רוב העו"ז בישראל - 40,000 גברים ונשים. העסקת העובדים באמצעות הסכם בילטרלי עם מדינות המוצא שלהם נועדה בין היתר למנוע תופעה ידועה של גביית דמי תיווך וניצול העו"ז. במשך שלוש שנים מאז החליטה הממשלה על התקשרות באמצעות הסכם היא לא יישמה את החלטתה: לא הושלמה תכנית ניסיונית להבאת 300 עובדים, ופיילוט שמקדמת רשות האוכלוסין כולל רק כמה עשרות עו"ז. בשלוש השנים האלה, על פי מידע שקיבלה הרשות, נדרשו זרים שביקשו לעבוד בישראל לשלם דמי תיווך גבוהים שלא כדין. לדעת משרד מבקר המדינה מידע זה מעלה חשש ממשי שעדיין קיימת בישראל תשתית להעסקת עו"ז בענף הסיעוד בתנאי עבדות או ניצול, וזאת כאמור בשל התלות הנוצרת בין מי שמשלם את דמי התיווך ובין מעסיקו.

משרד מבקר המדינה מעיר כי מצב זה דורש פעולות תיקון מהירות ופעולות נחרצות נגד גביית דמי תיווך שלא כדין מזרים שמעוניינים לעבוד בישראל"². (הדגשה שלי ע.ל.).

² דוח מבקר המדינה 65 ג, התשע"ה - 2015, <http://www.mevaker.gov.il/he/Reports/Pages/290.aspx>

דמי תיווך בענף הסיעוד – החוק והעדר האכיפה

בעקבות החלטת ממשלה, בסוף שנת 2008 נכנסה לתוקפה שיטת ההעסקה החדשה לעובדים זרים בענף הסיעוד, לפיה כל עובד זר וכל מעסיק סיעודי חייבים להיות רשומים בלשכה פרטית (חברת כח אדם) בעלת רישיון, והבאת מהגרי עבודה בתחום הסיעוד מותרת רק ללשכות המורשות לכך.

על פי החוק, לשכה פרטית בסיעוד אינה רשאית לגבות תשלום כלשהו מהמעסיק או מהעובד הזר בגין עצם הרישום. הלשכה רשאית לגבות עד 70 ₪ לחודש מהמעסיק עבור שירותים שהיא חייבת לספק, כגון ביקורים רבועניים בבית המטופל, סיוע בפיתרון בעיות בהעסקה, סיוע בהסדרת ביטוחים ובהארכת תוקף התרים ואשרות וכדו'. כמו כן רשאית הלשכה לגבות עד 2000 ₪ מהמעסיק במקרה של תיווך/השמה של עובד זר לעבודה אצלו (אך לא על השמת עובד זר חלופי במשך שנה מיום השמת העובד הראשון).

סעיף 69 לחוק שירות התעסוקה, תשי"ט - 1959 קובע: "לשכה פרטית לא תגבה ולא תקבל ממבקש עבודה, במישרין או בעקיפין, בישראל או מחוץ לישראל, תשלום כלשהו, אלא אם כן הוא תשלום מותר".³

עד שנת 2010, תקנה 3(א) לתקנות שירות התעסוקה, אפשרה, באמצעות הוראת שעה, גביית תשלום מהעובדים המגיעים לישראל בגובה שאמור היה להיות כגובה שכר חודשי ממוצע של עובד סיעוד, ועמד בשנת 2009 על כ- 3,400 ₪. סכום זה כלל את דמי התיווך שמותר לגבות מהעובד בארץ המוצא ובישראל גם יחד. משנת 2010, היות ותוקפה של הוראת השעה לא הוארך על ידי השר הממונה, **חל איסור על גביה או קבלת תשלום כלשהו מהעובדים בגין תיווך עבודה**.⁴ העונש על מי שגבה מעובד זר דמי תיווך שלא כדין עמד באותה תקופה על 6 חודשי מאסר או קנס גבוה. בפועל, נגבו מהעובדים עד שנת 2010 סכומים גבוהים בהרבה ממה שהותר עד אז לגבות על פי חוק, וסכומי דמי התיווך ממשיכים להאמיר מידי שנה. בחודש אוקטובר 2010 הוחמרה הענישה על גביית תשלומים שלא כחוק ממבקשי עבודה, והעונש על מי שגבה מעובד זר כספים שלא כדין עלה לשלוש שנות מאסר או כפל הקנס (כ- 220,000 ₪). כמו כן, באותה שנה נוספה עבירת גביית דמי תיווך מעובד זר לרשימת העבירות שבתוספת הראשונה לחוק איסור הלבנת הון תש"ס - 2000⁵ המהוות עבירות מקור להלבנת הון, ובכך הפכה גביית דמי תיווך לעבירה פלילית שבסמכות חקירה וטיפול של משטרת ישראל.

חוק שירות התעסוקה קובע עוד כי גם אדם שאינו לשכה פרטית אינו רשאי לגבות סכום כלשהו ממבקש עבודה, במישרין או בעקיפין, בישראל או מחוצה לה. יתרה מכך - החוק אף קובע כי חברות כח האדם בישראל אינן רשאיות להתקשר עם חברות בחו"ל אשר גובות סכומים אסורים במדינות המוצא. היה והחברה הישראלית "גילתה" כי החברה הזרה עמה היא מתקשרת גבתה מהעובד סכום אסור - עליה להפסיק את ההתקשרות עמה מייד, ולוודא כי החברה הזרה משיבה לעובד את מלוא הסכום שנגבה ביתר.

גם בסעיף 6.7.11 ל"נוהל לשכות פרטיות להבאה, לתיווך ולטיפול בעובדים זרים, בענף הסיעוד 2014", שמפורסם ומתעדכן מידי תקופה על ידי רשות האוכלוסין וההגירה, מופיע האיסור:

"בכל הקשור להסכם עם לשכה זרה ואיסור גבייה מעל התשלום המותר, יחולו הוראות החוק. על הלשכה לדווח מיידית לממונה על מידע שיגיע לידיה ביחס ללשכה זרה שגבתה או קיבלה מעובד זר, תשלום העולה על התשלום החוזי לפי החוק. יודגש: על פי המצב המשפטי השורר כיום, לשכה פרטית לא תוכל לגבות או לקבל תשלום כלשהו מהעובד הזר בגין תיווך עבודה, היות ותוקפה של תקנה 3(א) לתקנות שירות התעסוקה (תשלומים ממבקש עבודה בקשר לתיווך עבודה), תשס"ו-2006 אשר אפשרה גבייה לא הוארך על ידי שר הכלכלה".⁶

3 חוק שירות התעסוקה, תשי"ט - 1959, http://www.nevo.co.il/law_html/Law01/P222_001.htm
4 בעקבות עתירתן של לשכות פרטיות בסיעוד (בג"ץ 4251/15 אחיעוז נ. ממשלת ישראל) מבקשת כעת המדינה לעדכן את תקנות שירות התעסוקה (תשלומים ממבקש עבודה בקשר לתיווך עבודה), תשס"ו-2006 ולהחזיר את הוראת השעה שתאפשר גביה בסכום של כ- \$1,000 (בשקלים) לתקופה של שנתיים.

5 חוק איסור הלבנת הון, תש"ס - 2000, http://www.nevo.co.il/law_html/Law01/017m1_001.htm#med13
6 נוהל לשכות פרטיות להבאה, לתיווך ולטיפול בעובדים זרים, בענף הסיעוד 2014, <http://piba.gov.il/Regulations/9.2.0001.pdf>

למרות החקיקה הברורה והעונשים החמורים, רשויות החוק כמעט ואינן מטפלות בעבירות של גביית דמי תיווך ממהגרי עבודה בישראל. משך שנים רבות מהגרי העבודה נהגו לשלם את מלוא סכום דמי התיווך בארץ המוצא ועל כן טענו הרשויות כי לא ניתן לעקוב אחר התשלום או לטפל בעבירה שנעשתה מחוץ לגבולות ישראל.

עדות ברורה על התהליך אפשר למצוא בדבריה של עו"ד רבקה מקובר, לשעבר מנהלת אגף הרישוי במשרד התמ"ת, בדיון בוועדה המיוחדת לבחינת בעיית העובדים הזרים ב-10 במאי 2010:

"אני רוצה לדבר על מה שראיתי וחוויתי מתוך 200 לשכות פרטיות. אני לא מחדשת. כמה כסף גובים מעובד זר על הזכות להגיע לארץ? בין 8,000 ל-10,000 דולר. יש ראיות על זה שהעובד הזר משלם סכומי כסף גבוהים מאוד על הזכות להגיע לארץ. זאת עובדה ועל זה אין עוררין. לפחות חצי מזה מתחלק בין הלשכה בחו"ל ללשכה בארץ. אני מדברת על לשכות שאני מכירה שעברו חקירה מנהלית, זה בדוק".

אולם, כפי שעולה מממצאי הסקרים שיתוארו בהמשך, בשנים האחרונות משלמים עובדי הסיעוד חלק נכבד מדמי התיווך בישראל, ולעתים אף את הסכום כולו. עם זאת, ולמרות שהעבירה מבוצעת ללא ספק גם בתוך גבולות מדינת ישראל, עדיין איננו מוצאים פעילות אכיפה נרחבת בהתאם להוראות החוק. יתרה מכך, בעבר נהוג היה לחשוב כי אין אפשרות לעקוב אחר "שוכל הכסף" המשולם בחו"ל, אך בסקר האחרון שערכנו מצאנו כי בחלק מן המקרים מצויים בידי העובדים (או בידי משפחותיהם בארץ המוצא) קבלות או אישורי העברות בנקאיות, ובהם סכום התשלום והגוף /אדם לו הוא הועבר.

מובן מאליו כי סכומי הכסף המגיעים מדמי התיווך שמשלמים העובדים אינם מדווחים לרשויות המס, ואין משלמים עליהם מס הכנסה. למעשה הסכומים המגיעים לחברות כוח האדם מדמי התיווך - מאות מיליוני דולרים בשנה - הם "כסף שחור".

נדמה כי חברות כוח-האדם בישראל ובמדינות המוצא מפעילות לובי בעל כח והשפעה רבים, והוא שמונע נקיטת הסדר חלופי להבאת העובדים הזרים באמצעות הסכמים בילטרליים. במקביל, ככל הנראה יש לאותו לובי השפעה ישירה על הרשויות האמונות על אכיפת החוקים והנהלים האוסרים גביית דמי תיווך, ביניהן המשטרה ורשות האוכלוסין.

בחודש מרץ 2016 פנתה למשרדי קו לעובד א', עובדת סיעוד פיליפינית המועסקת בישראל מזה כ- 10 שנים. א' חלתה וביקשה לסיים את עבודתה ולשוב לארצה. על כן הציעה למעסיקה להזמין את אחייניתה לישראל, שתעבוד עבורה במקומה. א' פנתה למס' חברות כח אדם ומתווכים בישראל וערכה "סקר שוק" כדי למצוא את החברה שתגבה ממנה את הסכום הנמוך ביותר. לבסוף סיכמה בעל פה עם בעלים של חברת כח אדם שהסכימה לגבות ממנה \$6,500 בלבד על הבאת האחיינית לישראל והסדרת אשרה עבורה. מדבריה של א' עולה בבירור כי \$2,000 מתוך הסכום - כ- 30%, הועברו מהחברה הישראלית לחברת כח האדם הזרה אשר טיפלה במסמכיה ובאישורים להבאתה של האחיינית בפיליפינים.

- תצהירה של העובדת **בנספת א'** לחוברת -

⁷ מתוך פרוטוקול הועדה באתר הכנסת <http://www.knesset.gov.il/protocols/data/rff/zarim/2010-05-10.rtf>

גביית דמי תיווך בישראל

דמי תיווך עבור אשרת עבודה ראשונה בישראל

כבר בסקר שערכנו בשנת 2013 מצאנו כי כ- 45% מהנשאלים שהגיעו באותה שנה שילמו את דמי התיווך, כולם או חלקם, בישראל. למעשה התברר כי במקרים לא מעטים התשלום מגיע ישירות לחברות כח האדם הישראליות המסדירות את האשרה עבור העובד. מרבית העובדים שצינו כי שילמו בישראל, שילמו סכום כלשהו בארץ המוצא, ואת החלק הארי של התשלום - בממוצע פי 3.5 מהסכום ששילמו בארצם - שילמו בישראל.

28%-29% מהנשאלים שהגיעו לישראל בשנים **2007-2010** השיבו כי שילמו חלק מדמי התיווך בישראל. בשנים **2011-2012** עלה מספרם של העובדים ששילמו בישראל ל- 40%, ובשנת **2013** 46% מהנשאלים השיבו כי שילמו בישראל, אחוזים דומים מצאנו גם בקרב העובדים שנכנסו לישראל בשנים **2014-2015**.

עבור העובדים ששילמו דמי תיווך בישראל, הסכום ששולם בישראל היווה בממוצע 75% מסך סכום דמי התיווך ששולמו בסך הכל. מספר העובדים שצינו כי שילמו את **מלוא** דמי התיווך בישראל עלה גם הוא מידי שנה.

כמו כן, כ- 10% מהנשאלים בכל אחת מהשנים ציינו כי נדרשו לשלם בישראל לחברת כח האדם או למעסיק סכום נוסף לדמי התיווך ה"מוסכמים" שנע בין \$50 ל-\$2,000 תמורת שירותים שהוגדרו עבורם כ"הסדרת אשרה" או "דמי טיפול", וזאת לאחר הגעתם לישראל.

על פי דיווחים של עובדי סיעוד הפונים לסיוע במשרדי קו לעובד, בשנים האחרונות עלה דרמטית מספרם של המתווכים / סוכנים אשר מועסקים בעצמם כעובדי סיעוד בישראל. מתווכים אלו פועלים בשמן של חברות כח האדם הישראליות ולוקחים חלק בגיוס, תיווך, הסדרת מסמכים וגביית כספים מעובדים חדשים מארצם. בדרך כלל יעשו זאת תמורת תשלום, הסדרת אשרה למעסיק שנחשב ל"קל", הארכת אשרה מעבר לתקופה המותרת, הסדרת אשרה עבור מעסיק שאינו זקוק לעובד בפועל או טובות הנאה אחרות ומגוונות.

חלק מאותם מתווכים מטעם חברות כח האדם הישראליות, נוסעים בעצמם לארץ המוצא - לאחר שהסדירו אשרה ליציאה וחזרה לישראל בסיוע חברת כח האדם - פוגשים את העובדים הפוטנציאליים, מגייסים אותם לעבודה ומובילים אותם עד לפתחי חברת כח האדם הזרה שעובדת בשיתוף עם החברה בישראל. ישנם גם סוכנים שפועלים בישראל כנציגי חברת כח האדם מארץ המוצא, ומתווכים את העובדים שפנו לחברה הזרה למספר חברות כח אדם ישראליות.

קבוצה נוספת וגדולה משמעותית, היא של סוכני-משנה המועסקים בישראל כעובדי סיעוד ומסייעים באופן חד-פעמי או פעמים בודדות לקרובי משפחתם, שכנים, חברים ומכרים. במקרים אלו פונה העובד הנמצא בישראל לחברת כח האדם בה הוא רשום או לחברה מוכרת אחרת, ומציע לעבודה את האדם אותו הוא מעוניין להביא לישראל תמורת תשלום. חברת כח האדם, או סוכן אחר מטעמה, מסדירה מול העובד בישראל את פרטי ואופן התשלום תמורת האשרה. לרוב במקרים אלו משלם אותו סוכן משנה את מלוא דמי התיווך לחברת כח האדם או מי מטעמה, וגובה את התשלום חזרה מהאדם שביקש להביא - אם בהעברה בנקאית לחשבונו טרם ההגעה לישראל או בתשלומים חודשיים מהשכר לאחר שהעובד החדש הגיע לישראל והחל בעבודתו.

בחודש מרץ 2014 פנתה למשרדי קו לעובד העובדת ג' מהפיליפינים, אשר הוזמנה לישראל לעבודה כמטפלת סיעודית בסיוע דודתה שהועסקה בישראל, על ידי חברת כח האדם בה רשומה דודתה. ג' שילמה תמורת הסדרת האשרה דמי תיווך בגובה \$1,800 לסוכנות כח האדם בפיליפינים, אשר הנחתה אותה לשלם \$4,200 נוספים במזומן בישראל. עם הגעתה לישראל העבירה את הסכום הנדרש לדודתה, וזו העבירה את הסכום לעובדת פיליפינית אחרת המועסקת בחברת כח האדם.

- תצהירה של העובדת **בנספח ב'** לחוברת -

בחודשים האחרונים נחשפנו לשיטת גביית דמי תיווך חדשה - חברת כח האדם או מי מטעמה מקשרים בין העובד לבין סוכנות הלואות פרטית בישראל. לעובד נמסר הסכום שידרש לשלם, ועם הגעתו לישראל, לוקח אותו המתווך לסוכנות ההלוואות. שם חותם העובד על הלוואה בגובה מלוא סכום דמי התיווך, ומתחייב להחזיר

חודשי ישירות לסוכנות ההלוואות בתוספת ריבית הנעה בין 5% ל-15%. הסכום שמקבל העובד עובר במזומן למתווך בו במקום, והעובד משלם למלווה מידי חודש מתוך שכרו החודשי, מבלי שזכה להחזיק בסכום ההלוואה בידו אף לא רגע אחד. ידוע לנו כעת על כ-10 עובדים ששילמו באופן זה את דמי התיווך במהלך חצי השנה האחרונה, ואנו מעריכים כי המספרים בפועל גבוהים משמעותית.

העברות בנקאיות של כספי דמי התיווך נעשות בדרך כלל לחשבונות הבנק של אנשים פרטיים, והכסף עובר כמה ידיים טרם הגעתו לחברת כח האדם הישראלית, כאשר כל מתווך בדרך גובה עמלה לעצמו מתוך הסכום ששולם. כל שיטות העברת הכספים, כפי שפורטו לעיל, נועדו להקשות על רשויות אכיפת החוק לבצע את עבודת האכיפה. אף העובד המשלם בעצמו לא תמיד יודע מיהו האדם אשר קיבל את התשלום בפועל וכמה ידיים עבר התשלום בדרך אליו.

"When I want to come to Israel, they are more than 3 agents who are dividing commission from the payment. that's why they charges me almost \$8000. my friend had only 1 agent so she pay only 7,200\$"

- עובדת מהפיליפינים שהגיעה לישראל בשנת 2015, שילמה \$2,000 בפיליפינים ועוד \$6,000 לסוכן בישראל -

דמי תיווך עבור אשרה למעסיק חדש

מזה שנים ארוכות שעובדי ומתנדבי קו לעובד מטפלים בתלונות עובדים אשר שילמו סכומים גבוהים, באופן לא חוקי, על מנת למצוא מעסיק חדש בישראל לאחר שסיימו את עבודתם מסיבות כאלו ואחרות. בשנים האחרונות התופעה התגברה משמעותית, בעיקר בשל 2 שינויים מהותיים הכלולים בתיקון 21 לחוק הכניסה לישראל תשי"ב - 1952⁸: הגבלות גיאוגרפיות על עובדים, המקשות על מציאת עבודה בעיקר עבור עובדים מהפריפריה, ואפשרות להסדרת אשרה מטעמים הומניטריים עבור עובדי סיעוד שנמצאים בישראל למעלה מ-63 חודשים וסיימו את עבודתם⁹.

חלוקת מדינת ישראל לשלושה אזורים גאוגרפים יצרה מצב בו עובדים המועסקים בפריפריה אינם רשאים לעבור לעבוד עבור מעסיקים במרכז הארץ, חיפה וירושלים. עובדים אלו, אשר תלויים לחלוטין בחברות כח האדם לשם מציאת מעסיק חדש, מוצאים עצמם מכתלים רגליהם בין חברות כח אדם בדרום הארץ ובצפונה בניסיון נואש למציאת מעסיק "פנוי". לעובדים אין כל אפשרות לדעת היכן ישנו מעסיק בעל היתר הזקוק למטפל סיעודי ללא סיוע חברות כח האדם, ואלו מצדן עושות כל שביכולתן כדי לדחות השמת עובד שנמצא בישראל. כך יכולות החברות להזמין עבור מעסיקים הזקוקים לעובד עובדים חדשים מחו"ל, מהם יוכלו לגבות דמי תיווך גבוהים.

העובד פ' הגיע מהודו בחודש אוגוסט 2014 לעבודה בפריפריה לאחר ששילם דמי תיווך בגובה \$10,000 תמורת אשרת העבודה בישראל. לאחר שנת עבודה נפטר המעסיק, ופ' החל לחפש מעסיק חדש. משך קרוב לחודשיים נדד בין חברות כח אדם שונות ברחבי הארץ בתקווה שימצאו עבורו מעסיק, אך כל החברות אליהן פנה טענו כי אין מעסיק פנוי עבורו. בלית ברירה פנה לאדם בשם א' העובד עם חברת כח אדם. א' דרש מהעובד תשלום בגובה \$3,000 תמורת הסדרת האשרה. לאחר ששילם, התחוור לפ' כי גם המעסיק עבורו הוסדרה האשרה דורש תשלום נוסף תמורת האשרה. פ' סירב לשלם ונותר ללא אשרה וללא מעסיק.

- תצהירו של העובד **בנספח ג'** לחוברת -

8 סעיף 3א (ג) לחוק הכניסה לישראל, תשי"ב - 1952 http://www.nevo.co.il/law_html/Law01/189_003.htm

9 נוהל הוועדה המייעצת לשר להארכת רישיונות ב/1 בענף הסיעוד מטעמים הומניטריים מיוחדים

<http://www.piba.gov.il/Regulations/5.3.0006.pdf>

במקביל לתקנות הגאוגרפיות, בעקבות התיקון לחוק פרסמה רשות האוכלוסין נוהל חדש המאפשר הארכת אשרות עבודה בסיעוד מטעמים הומניטריים מיוחדים של מטופלים סיעודיים. נוהל זה נועד לתת פתרון מצומצם וחריג במקרה של מעסיק בעל צורך הומניטרי חריג ומובהק ואמור היה לאפשר את הנפקתן של 200 אשרות מסוג זה בשנה לכל היותר.

הנוהל מאפשר לעובד השוהה בישראל למעלה מהתקופה המותרת על פי חוק הכניסה לישראל (63 חודשים) ואשר סיים את עבודתו עבור מעסיק אחר, להגיש בקשה באמצעות המעסיק החדש בעל הצורך המיוחד להארכת רישיון הישיבה שלו בישראל לשם עבודה עבור המעסיק.

בפועל, בתום השנה הראשונה להפעלתו של הנוהל אושרו באחת למעלה מ- 5,000 בקשות שהוגשו לוועדה המטפלת מבלי שנבדקו, לאחר שהמתינו על שולחן הועדה חודשים ארוכים. בסוף שנת 2015 אושרו פעם נוספת, ללא בדיקה, למעלה מ- 3,000 בקשות נוספות.

העובד ק' הגיע לישראל מהודו בשנת 2010 והועסק כמטפל סיעודי עבור מספר מעסיקים, עד אפריל 2015. העובד, אשר ביקש להמשיך לשלוח כספים לפרנסת וחינוך ילדיו בהודו, חיפש מעסיק שמעוניין להגיש עבורו בקשה להארכת אשרה מטעמים הומניטריים. בעצת חבריו פנה גם הוא לא', מתווך שעובד עם חברת כח אדם. א' דרש תשלום בגובה \$1,500 והבטיח שימצא מעסיק. במהלך החודשים הבאים, דרש א' שלושה תשלומים נוספים בגובה \$500 כל אחד, כל פעם עבור מסמך אחר שלטענתו עליו להסדיר. כאשר הסדיר עבורו מסמך המאשר שהוגשה בקשה בשמו, דרש א' \$1,500 נוספים כדי כדי שק' יקבל את המסמך. ק' שילם בלית ברירה את הסכום המבוקש, אך לא קיבל את המסמך או אשרת עבודה. מאותו יום מנסה ק' ליצור קשר עם המתווך א' בכל דרך אפשרית ללא הצלחה.

- תצהירו של העובד **בנספח ד'** לחוברת -

עובדים מכל הארץ אשר אינם מוצאים מעסיק חדש בעצמם, בין אם בשל הקשיים הגאוגרפיים ובין אם בשל רצונם להמשיך העסקה חוקית, פונים לעזרת חברי קהילתם. אלו בתורם מפנים אותם לסוכנים ומתווכים המקושרים לחברות כח אדם או למעסיקים פוטנציאליים. אותם סוכנים דורשים ממבקשי העבודה תשלום תמורת הסיוע במציאת המעסיק, ולעיתים תשלום נוסף תמורת הגשת המסמכים והסדרת האשרה.

השינויים הללו הגבירו באופן משמעותי תופעה המוכרת מזה שנים בענף הסיעוד הנקראת בשפה פשוטה OPEN VISA (ויזה פתוחה). הכוונה לאשרת עבודה בסיעוד עבור מעסיק אשר אינו זקוק למטפל סיעודי, ומוכן למכור את האשרה שברשותו תמורת תשלום מהעובד או עבודה בפועל מבלי שמשולם תמורתה שכר. מעסיקים אשר פועלים בדרך זו הם בדרך כלל כאלו שקיבלו את היתר ההעסקה שברשותם במרמה (זיוף מסמכים או זיוף מצב רפואי), או אחרים שמצבם הרפואי אכן מאפשר להם קבלת היתר העסקה, אך אינם זקוקים למטפל בביתם כיוון שזוכים לטיפול סיעודי בדרכים אחרות - מוסד רפואי/סיעודי, בן משפחה מטפל וכיו"ב.

המשותף לכולם הוא הרצון להשתמש בהיתר ההעסקה שברשותם כדי להנפיק אשרה עבור עובד סיעוד שאינם זקוקים לו. תמורת האשרה דורשים המתווכים ו/או המעסיקים או בני משפחותיהם במרבית המקרים תשלום חד פעמי או חודשי מהעובד. במקרים אחרים יידרש העובד לבצע עבודות משק בית עבור המעסיק משך מספר שעות בשבוע, מבלי שיקבל תמורת עבודה זו שכר, או יקבל שכר זעום. כאשר עובדת סוציאלית מטעם חברת הסיעוד או חברת כח האדם מודיעה למעסיק כי תגיע לביקור בית, נדרש העובד להתייצב בבית המעסיק, וליצור מיצג כאילו מועסק ולן שם באופן קבוע.

שיטת "העסקה" זו מוכרת לנו מזה שנים ארוכות, אך כיום, עם התגברות הקושי במציאת מעסיק חוקי בפריפריה ועם העליה בכמות ההיתרים להעסקת עובד סיעודי הניתנים ללא בחינה מעמיקה של מבקש ההיתר, הפכה התופעה לשכיחה באופן מהותי. נציין בהקשר זה כי עמותת קו לעובד מעבירה לרשות האוכלוסין פניות רבות בעניינם של מעסיקים אשר מסדירים אשרה לעובד אשר אינו מועסק בטיפול סיעודי, אך למיטב ידיעתנו לא מתבצעת פעילות אכיפה משמעותית לשם מניעת התופעה. הראייה - עובדים המגיעים למשרדי קו לעובד ומספרים כי הועסקו בשיטה זו עבור מעסיק לגביו נשלחו בעבר תלונות של עובדים אחרים בעבר.

דמי התיווך ו"הדלת המסתובבת"

דמי התיווך הגבוהים הפכו את העובדים עצמם למוצר בעל תו מחיר. כל עוד החלפתם של עובדים זרים ותיקים בחדשים מתאפשרת באופן חוקי, ומוסיפה להיות רווחית עבור חברות כח האדם, אין לצפות לשינוי בלחצים שאותן חברות מפעילות כדי שיתאפשר להן להמשיך ולהכניס עובדים זרים חדשים לארץ. שינויי החקיקה שהובילו להטלת מגבלות נוספות על אפשרויות ההעסקה והחלפת המעסיקים של עובדי הסיעוד, הקלו עוד יותר על חברות כח האדם לסרב או להימנע מלסייע לעובדים במציאת מעסיק חדש. כך עובדים אשר לא עולה בידם למצוא מעסיק חלופי במסגרת 90 הימים שנקבעו בחוק, מאבדים אפשרות להמשיך העסקה חוקית בישראל ונאלצים לעזוב את הארץ או עומדים בפני סכנת מעצר וגירוש.

חמור מכך, למרות הטלת המגבלות הגאוגרפיות וההגבלות על מס' המעסיקים שרשאי עובד להחליף, לא טרחה המדינה ליצור פלטפורמה ליצירת קשר בין מעסיקים פוטנציאליים לעובדים פנויים. כך עובדים ללא מעסיק תלויים לחלוטין בחסדיהן של חברות כח האדם, אשר יעדיפו תמיד להביא עובד חדש מחו"ל ולגבות ממנו דמי תיווך, ומעסיקים הזקוקים לעובדים תלויים אף הם באותן חברות וממתינים שבועות וחודשים ארוכים להגעת עובד חדש לישראל. באופן זה יוצרת המדינה הצפה של עובדים ללא מעסיק ולאחר תקופה אף ללא אשרה, בעוד שמטופלים סיעודיים הזקוקים לעובד באופן מיידי ממתינים ללא סיוע וטיפול תקופות ארוכות.

נציגי חברות כח אדם מקימים עמדות בבתי חולים ברחבי הארץ על-מנת להשפיע על מאושפדים המשתחררים מבית-החולים לבקש היתר להעסקת עובד זר שיאפשר לאותן חברות להביא עובד זר חדש לישראל. מעסיקים מספרים כי חברות כח האדם מבטיחות לבעלי-היתר הנחה או אף ויתור על תשלום דמי ההשמה בגובה 2,000 ש"ח, אם ייאותרו לאשר הבאת עובד זר מחו"ל, ולא יבקשו להעסיק עובד זר שנמצא בישראל.

תיאור למודל "הדלת המסתובבת" ניתן למצוא בדו"ח מרכז המחקר והמידע של הכנסת בנושא "מהגרי עבודה וקורבנות סחר בבני אדם" מיום 20.10.2009, בעריכת ד"ר גלעד נתן:

"בהליך הבאתו של עובד זר ובהעסקתו בארץ מעורבים אינטרסים כלכליים מובהקים וברורים. עובדים זרים משלמים דמי תיווך גבוהים מאוד בעד האפשרות לעבוד בארץ. דמי תיווך אלו, הנגבים מהעובדים שלא כחוק, נאמדים במאות מיליוני שקלים בשנה. מצב זה יוצר לחץ להחלפת עובדים ותיקים בעובדים חדשים, לשימור מכסות ואף להגדלתן ולהבאה של עובדים זרים שלא לצורך. בעיה זו מאפיינת במיוחד את ענף הסיעוד, שאין בו הגבלה על מספרם של העובדים הזרים המקבלים היתר לעבוד בישראל".¹⁰

האינטרס הכלכלי בהבאת מספר גדול ככל האפשר של עובדים זרים עלול לגרום להצפת השוק בעובדים, ואמנם הביא בעבר למקרים רבים של "אשרות טיסה" (פליינג ויזה) - כאשר העובד ששילם דמי תיווך הגיע לישראל, אך אשרתו בוטלה מיד עם כניסתו לארץ, באמתלות שונות, לעיתים בעודו בשדה התעופה. עובד כזה עלול היה למצוא עצמו ללא עבודה חוקית, ולעיתים קרובות נפלט בלית ברירה לשוק העבודה הבלתי-חוקית בארץ. במקרים החמורים יותר, נתפסו העובדים הללו על ידי משטרת ההגירה וגורשו לארצם מבלי שהשיבו את כספי ההלוואה שנטלו.

ב"נוהל הלשכות הפרטיות" ציין משרד הפנים הגבלות על מספר העובדים הזרים שיורשו החברות להביא, בתלות במספר העובדים הזרים שהובאו ואינם מועסקים באופן חוקי, וכן בתלות במספר העובדים הזרים הרשומים בלשכה. חברות כח האדם בסיעוד הורשו להביא מידי שנה מספר עובדים חדשים אשר לא יעלה על 10% מכלל העובדים הרשומים בחברה, ובכך למעשה קבע מכסה שנתית מקסימלית להבאת עובדי סיעוד חדשים מידי שנה בגובה 10% מכלל עובדי הסיעוד המועסקים בישראל. משרד הפנים אף יישם הגבלות מבורכות אלה במהלך השנים שחלפו מפרסום הנוהל. כך הצטמצמה התופעה של "אשרות הטיסה", והוגבלה הבאה של עובדים זרים שלא לצורך.

¹⁰ אתר הכנסת, <http://www.knesset.gov.il/mmm/data/pdf/m02294.pdf>

לא ייפלא אפוא שלנוכח הפגיעה הקשה בגריפת הרווחים מדמי התיווך, הגישו חברות כח האדם מספר עתירות לבית המשפט העליון כנגד ההגבלות הללו, מבלי שחשפו את המניע לכאורה העומד מאחורי הגשתן – הגדלת סכומי דמי התיווך שזורמים אליהן.

בג"ץ 1834/09, 6771/10 ו- 6583/10, יהודה דורון ואח' נ' משרד הפנים רשות האוכלוסין וההגירה, עסק בעיקר בדרישתן של חברות כח אדם בסייעוד להגדיל את כמות העובדים החדשים שיורשו החברות להביא מידי שנה, ולביטול המגבלות על מספר עובדי סיעוד ומעסיקים מינימלי הרשומים בלשכה.

ביום 19.2.2013 קבע בית המשפט העליון בעתירות אלו כי על שר הפנים למנות ועדה מקצועית לבחינת כל הסוגיות הקשורות בהבאה, תיווך וטיפול בעובדים זרים בסייעוד. עד לקבלת המלצות הועדה שתקום, קבע בית המשפט כי המכסה השנתית להבאת עובדי סיעוד חדשים תוכפל ותעמוד על 20% מסך העובדים הרשומים בכל לשכה פרטית. החלטת בית המשפט עודכנה ב"נוהל הלשכות הפרטיות" כבר בחודש דצמבר 2013.¹¹

בעקבות החלטת בית המשפט מינה שר הפנים ועדה בראשות ד"ר שמשון שושני, אשר דנה בכל הסוגיות האמורות משך כשנה וחצי. בספטמבר 2014 פרסמה "ועדת שושני" את המלצותיה¹², ביניהן המלצה 6:

"חברי הוועדה סבורים שיש להמשיך את הנוהל לפיו ישנה מכסה שנתית להבאת עובדים זרים חדשים מחו"ל. המכסה מוגדרת במונחים של אחוז מסך העובדים הנמצאים בארץ (10% עד לפני למעלה משנה, ומאז 20% באופן זמני בעקבות המלצת בג"ץ). הוועדה ממליצה לעדכן את גובה המכסה ל-15%. אחוז זה חושב על בסיס הפרמטרים הבאים: מספר ההיתרים החדשים שנתנו בשנה האחרונה בענף הסיעוד, אומדן אחוז המימוש של ההיתרים (85%-90%) ומספר העובדים הזרים שהתפנו להשמה מחדש של מטופלים שנפטרו."

למרות פרסום המלצות הוועדה לפני קרוב לשנתיים, טרם עדכן משרד הפנים את נוהל הלשכות הפרטיות בהתאם להנחיית בית המשפט העליון, ועד היום רשאיות וממשיכות הלשכות הפרטיות להביא עובדים רבים חדשים על פי המכסה הזמנית שקבע בית המשפט.

הרשויות בישראל מודעות לא רק לסכומים העצומים המשולמים כדמי-תיווך, אלא גם להשלכות האכזריות של התשלומים הללו על המהגרים המגיעים לעבוד בישראל. כבר בישיבת "הוועדה לבחינת בעיית העובדים הזרים" מיום 28.12.2009, אמרה נצי"מ דורית בן-מאיר, מפקדת יחידת סע"ר במשטרת ישראל דאז:

*"...החברות גובות בין 5,000 דולר ל-10,000 דולר ואפילו למעלה מזה. ניהלנו מספיק תיקי חקירה בגין קבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות כאשר הקרבנות, אני מדברת דווקא על סיעוד, אמרו שילמנו 8,000 דולר, 12 אלף דולר. הם הפכו להיות מעין עבדים..."*¹³

מיגור תופעת תשלום דמי התיווך עשוי להביא להפחתה מיידית של הביקוש לעובדים זרים. כל עוד עובדים שבאים לארץ משלמים דמי תיווך כדי לעבוד בישראל, אי-אפשר לבחון מה הצרכים האמיתיים של שוק העבודה בישראל.

מבקר המדינה, כבר בדוח 53' משנת 2003, עסק בסוגיית זו:

*"האפשרות לגבות עמלות מעובדים זרים בחו"ל תמורת היתרי העבודה, יוצרת פיתוי להגשת בקשות לקבלת היתרי ההעסקה בהיקף גדול יותר מצורכי המבקשים, ולסחר בהיתרי ההעסקה בניגוד לתנאי קבלת ההיתר. המדינה על אזהרה יוצאת נפסדת מנושא העובדים הזרים, שכן מלבד ההוצאות הכרוכות בהפעלת מנגנון למתן היתרים, למימושם ולפיקוח על העובדים הזרים, ישנן "עלויות חיצוניות" למשק, ואף לא אחד מהגורמים הנשכרים מהעסקת עובדים זרים נושא בהן."*¹⁴

¹¹ נוהל לשכות פרטיות להבאה, לתיווך ולטיפול בעובדים זרים, בענף הסיעוד 2014, עדכון מיום 10.12.2013

¹² דוח מסכם והמלצות ועדת שושני https://www.gov.il/BlobFolder/policy/shoshani_report_14/he/report_oct2014_0.pdf

¹³ שם

¹⁴ דוח מבקר המדינה 53' עמ' 649

<http://www.mevaker.gov.il/serve/contentTree.asp?bookid=376&id=161&contentid=7099&parentid=undefined&bctype=7098&sw=1366&hw=698>

פעם נוספת, בדוח שנתי 65ג', משנת 2015, המבקר מוסיף:

"2. בשנים 2012-2013 הובאו לפני רשות האוכלוסין מידע ונתונים בדבר השימוש שנעשה בגבייה בלתי חוקית של דמי תיווך לשם הבאת עו"ז בסיעוד לארץ באותן שנים.

א. באוקטובר 2013 כתב קונסול ישראל בניו דלהי (להלן - הקונסול) לרשות האוכלוסין על תשלומי די תיווך לחברות ישראליות והודיות. הוא ציין כי מדובר בתופעה קשה, מושחתת ומבישה, שבה מנוצלים אנשים מיואשים המוכנים לשלם ולהתחייב בפני גורמים לא חוקיים כדי להבטיח את עתיד ילדיהם...

גם ביוני 2014 כתב הקונסול לרשות האוכלוסין על כך שאזרחים מסרי לנקה דיווחו לו כי עובדים המעוניינים לעבוד בישראל נדרשים לשלם לחברות פרטיות מקומיות אלפי דולר אמריקני. הקונסול כתב למשרד מבקר המדינה כי עו"ז בענף הסיעוד ששבו מישראל דיווחו לו שסכומים אלה מגיעים עד \$15,000."

מי בוחן את התאמת העובד למטופל?

במהלך השנים הארוכות בהן נדון נושא החתימה על הסכמים בין ישראל לבין מדינות המוצא של עובדי הסיעוד, במסגרתם יובאו לישראל עובדים ללא תשלום דמי תיווך, הסבירה המדינה שוב ושוב כי בענף הסיעוד ישנו קושי מיוחד בחתימה על הסכמים מסוג זה, בשל הצורך בבחינת ההתאמה של העובד המגיע לישראל למטופל הסיעודי עבורו הוא מגיע.

סעיף 6.7.9 ל"נוהל לשכות פרטיות להבאה, תיווך וטיפול בעובדים זרים בענף הסיעוד" מציין:

*"אושר ללשכה להביא עובד מחו"ל, תפעל הלשכה, טרם כניסת העובד לישראל, לוודא את כישורי העובד ואת התאמתו לצורכי המעסיק, ובכלל זה תצהיר הלשכה כי היא וידאה כי לעובד **ידיעות מספיקות בשפה האנגלית** (הדגשה שלי ע.ל.) או, במקרים חריגים, בשפה אחרת שהמעסיק המיועד מבין כך שיתאפשר לו לתקשר עם המעסיק, תוך ציון השפות המדוברות על ידי העובד ורמת ידיעתו את השפה. בנוסף תחויב הלשכה להכשיר את העובד לפי דרישות הממונה כאמור בסעיף 8 (ב) לנוהל זה, וליידע את העובד החדש, בעניין הוראות נוהל זה והוראות החוק והתקנות לפיו."*

ישנה חשיבות גבוהה לבחינת ההתאמה בין המטפל הסיעודי למטופל עבורו הוא מגיע שהרי מדובר בחולים סיעודיים התלויים רבות, לעיתים לחלוטין, במטפל המתגורר עמם. באפשרות חברות כח האדם לבחון באופן אובייקטיבי יחסית את כישורי השפה של המטפל הפוטנציאלי, את כישוריו ונסיונו בתחום הסיעוד ואת התאמתו הפיזית לעבודה בה מבקשים להשימו.

מבקר המדינה, בדוח שנתי 2015, עמד על חשיבות ההתאמה וכתב:

"מאז החלטת הממשלה ועד אוקטובר 2013 פנתה רשות האוכלוסין לשלוש מדינות - הפיליפינים סרי לנקה ונפאל בדבר אפשרות לשיתוף פעולה בדרך של הסכם לשם העסקת עו"ז בענף הסיעוד. דיונים שקיימו החברים בצוות הבין-משרדי עם מדינות אלה לא הבשילו לכלל הסכם, גם בשל המורכבות המיוחדת של העסקה בענף הסיעוד: המטפל נכנס לביתו של אדם סיעודי על מנת לטפל בו, הוא זקוק להכשרה מתאימה ויש לוודא שכישוריו תואמים את צורכי המעסיק." (הדגשה שלי, ע.ל.)

בפועל, ההתנהלות של חברות כח אדם רבות היא לא רק צינית וחוטאת למטרה לשמה הן פועלות, אלא לעיתים אף מסכנת חיים. מעדויות של מטפלים סיעודיים רבים שפנו למשרדנו למדנו כי לא נעשתה בחינת התאמה כלל בין יכולותיהם לבין מצבו הרפואי של המטופל, והבחינה היחידה שנעשתה היא של יכולתו של העובד לשלם את הסכום הגבוה שדרשה החברה תמורת הסדרת האשרה. עובדים רבים אף ציינו כי לא נשאלו כלל לגבי כישוריהם והשכלתם טרם גביית דמי התיווך מהם על ידי החברה.

את אי בחינת ההתאמה הבסיסית על-ידי חברות כח האדם הגובות את דמי התיווך, ניתן לראות בבירור במקרה של א' מהודו. במקרה זה נאלצה הקונסול הישראלית במומבאי לדחות את הבקשה לאשרת עבודה עבור העובד בשל אי התאמה מוחלטת לעבודה כמטפל סיעודי בישראל:

אחותו של א' הועסקה בישראל מזה מספר שנים וביקשה לסיים את עבודתה ולשוב לארצה, לא לפני שתסדיר עבור אחיה את הגעתו לישראל לעבודה כמטפל סיעודי. האחות פנתה למתווך הודי שעובד עם אחת מחברות כח האדם בישראל, וביקשה שסייע לה בהסדרת הבאת אחיה לארץ. תמורת אשרת העבודה נתבקשה האחות לשלם \$14,500 למתווך, אשר לטענתו יועברו לחברת כח האדם הישראלית שתסדיר את הגעתו של א'. א' שלח לאחותו בישראל סכום כסף גבוה, והאחות השלימה את הסכום החסר מחסכונותיה ושילמה במזומן למתווך ההודי. חברת כח האדם הסדירה את האשרה, ושלחה לקונסוליה הישראלית במומבאי את האישור להבאת א' לישראל.

הקונסול במומבאי הזמינה את א', כמקובל, לראיון בקונסוליה לשם הנפקת אשרה, לאחריו מסרה לא' כי לא יוכל לעבוד בישראל. עם קבלת הבשורה המרה פנתה אחותו של א' למתווך בישראל ודרשה את קבלת הסכום ששילמה חזרה. המתווך סירב. לאחר דיונים ממושכים הסכים המתווך למסור בידה סך של \$10,000 ומסר כי ביתרת הסכום ששולם - \$4,500 נוספים - כבר נעשה שימוש לצורך הוצאות שונות הכרוכות בהסדרת האשרה.

לאחר פניית האחות אלינו, פנינו לגב' גלית לרוש-פלאח, קונסול ישראל במומבאי, באמצעות השירות הקונסולרי של משרד החוץ, וביקשנו לברר מדוע סירבה להנפיק אשרה עבור א', לאחר ששילם סכום כה גבוה לשם הגעה לישראל, וזו היתה תשובתה:

"החולה סובל ממולטי סקלרוזיס- טרשת וזקוק לסיוע בכל הפעולות היום יומיות הכוללות האכלה, מתן תרופות, החתלה, רחצה, הלבשה. החולה מרותק למיטה ונעזר בכיסא גלגלים. המועמד נקרא לראיון בנציגות - האנגלית שבפיו היתה דלה מאד, לא הצליח להבין את השאלות וכל שכן לענות עליהן, ללא כל נסיון בטיפול בחולים ועבד בעברו כחשמלאי. התרשמות הכללית מהמועמד היתה מאד לא טובה ונראה כי איננו רציני כלל. במקרה כזה, אנו מבקשים לערוך ראיון נוסף על מנת לקבל חוות דעת נוספת לפני שאני פוסלים את המועמד. גם המראיין השני לא הצליח להבין דבר או לקבל תשובה הולמת על השאלות שנשאל... במקרים בהם מגיעים לנציגות מועמדים שאנו מראיינים אותם והם לא עונים כנדרש/לא מתאימים מסיבה זו או אחרת אנו חייבים לדחותם ולא לאשר הבקשה. האם רק בשל העובדה שהם משלמים מראש לסוכנים סכומים גבוהים עלינו לאשרם??????
אנו כנציגות, ואני כקונסול בפרט מקפידה ודואגת לשלוח רק מועמדים מתאימים ושאכן יכולים לסייע לחולה בארץ באופן ראוי, זו אחריותנו וזוהי עלינו לעמוד..."

מדבריה של הקונסול, המובאים כאן בחלקם, ברור כי לא נבדקה ההתאמה בין א' למטופל הסיעודי עבורו הוזמן, וכי הסכום הגבוה שא' ניאות לשלם היה הקריטריון הבלעדי בו היה עליו לעמוד לשם הסדרת האשרה על ידי חברת כח האדם הישראלית.

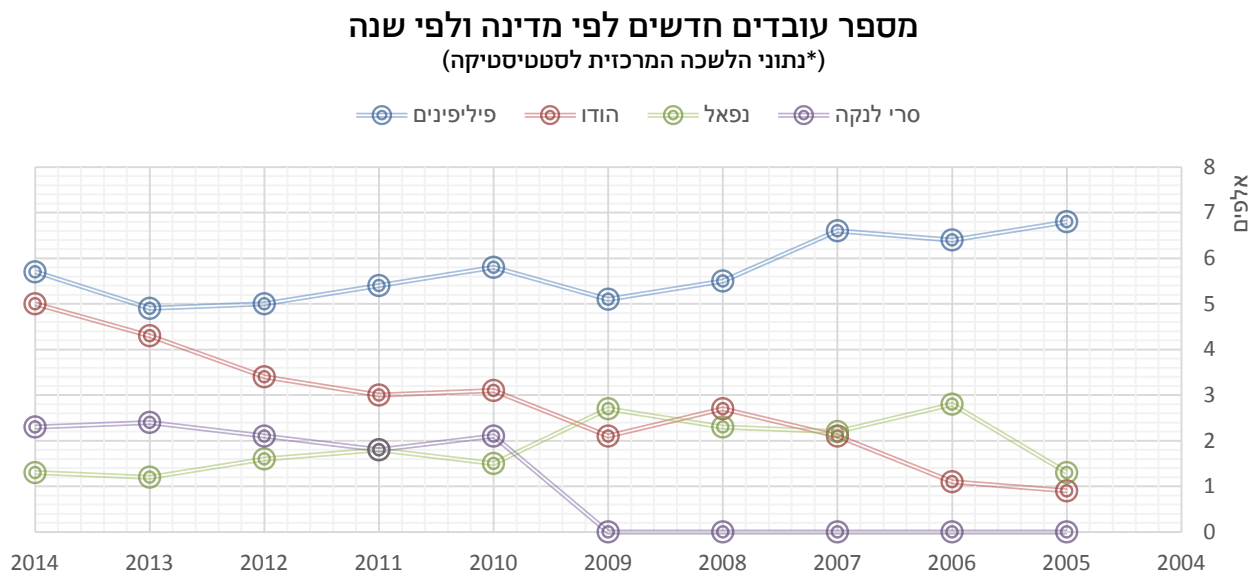
החלטתה של הקונסול לדחות את בקשתו של א' לאשרה הינה מוצדקת ולגיטימית, כמו גם החלטתה לגבי עובדים נוספים אשר מצאה כי אינם מתאימים לעבודה כמטפלים סיעודיים, גם אם שילמו דמי תיווך מופקעים עוד טרם הראיון בקונסוליה. הבעייתיות מצויה באפשרות של חברות כח האדם לגבות כספים באופן לא חוקי מעובדים פוטנציאליים עוד טרם אושרה עבורם אשרת עבודה. למעשה, רק הסכמים בילטרליים יוכלו לשנות את תהליך בחירת המטפלים הסיעודיים והתאמתם למטופלים.

בעקבות מקרה זה, ביום 25.2.2016 פנתה עמותת קו לעובד למשרד החוץ בבקשה לפי חוק חופש המידע. ביקשנו לברר בכמה מקרים נדחתה הנפקת אשרה לעובדי סיעוד זרים בנציגויות ישראל במדינות המוצא השונות, ומה היו הסיבות לדחייה. לצערנו, עד כה הגיש משרד החוץ 3 בקשות לדחיית מועד המענה לבקשה, ועד למועד פרסום דוח זה טרם התקבל מענה.

מאין מובאים עובדי סיעוד? תו המחיר קובע

במהלך שנות התשעים ותחילת שנות ה-2000, מרבית מהגרי העבודה בענף הסיעוד הובאו מהפיליפינים וממזרח אירופה, ועשרות ספורות בלבד הובאו ממדינות נוספות באסיה. מאמצע העשור הקודם אנו עדים למגמה של ירידה במספרן של העובדות הפיליפיניות בענף, במקביל לעליה בהבאת עובדי סיעוד מנפאל, הודו וסרי לנקה.

ניתן לראות את השינויים במספר העובדות החדשות מכל מדינה בגרף הבא:¹⁷

בגרף ניתן לראות כי חלה ירידה משמעותית במספר העובדים מנפאל בשנת 2010. זאת בשל החלת מדיניות "שמיים סגורים" מנפאל על ידי ממשלת ישראל בסוף שנת 2009, בעקבות ריבוי העבירות החמורות הנוגעות לגביית דמי תיווך וריבוי המקרים של הענקת "אשרות טיסה" ("פליינג ויזה"), לעובדים שהגיעו ממדינה זו. בשל ירידה זו, נאלצו חברות כח האדם לפנות למדינות מוצא חדשות בהן יוכלו לגבות מהעובדים סכומים גבוהים בדומה לסכומים שניגבו מהעובדים הנפאלים והחלה הבאת עובדים מוגברת לסיעוד מסרי-לנקה ומהודו, מדינות מהן נגבים כיום הסכומים הגבוהים ביותר לעומת כל מדינות המוצא.

ראוי לציין כי משנת 2013 חלה עליה בגובה דמי התיווך הנגבים מעובדים מהפיליפינים, אשר משתקפת בעליה בכמות העובדים הפיליפינים החל משנה זו.

תו המחיר של העובדים הוא הקובע בבחירת ארץ המוצא של העובדים. ככלל, לעובדות הסיעוד המגיעות מהפיליפינים יתרונות רבים בגינם הפכו הפיליפינים ליעד אטרקטיבי לייבוא מהגרי עבודה לענפי הסיעוד והטיפול בכל העולם. לעובדות הללו שליטה גבוהה בשפה האנגלית וידע טכנולוגי מספיק המאפשר להן גישה למקורות מידע רבים באמצעות האינטרנט ואמצעים נוספים, רמת השכלתן הממוצעת גבוהה ורבות מבייחן בעלות היכרות קודמת עם תחום הסיעוד. למרות היתרונות הללו, בחרו חברות כח האדם בישראל בשנים האחרונות להביא מספרים הולכים וגדלים של עובדות מנפאל (עד 2010), מהודו ומסרי-לנקה.

כך מובאות לישראל עובדות שלמטופלים, למשפחותיהם ואף לעובדי חברות כח האדם עצמם, אין כמעט אפשרות לתקשר איתן. במסגרת הסקר שערכנו בשנת 2013 בדקנו בין היתר את הסיבות לסיום ההעסקה עבור המעסיק הראשון בישראל; מצאנו כי במקרים רבים פוטרו העובדות בשל חוסר יכולתן של המטופל או משפחתו לתקשר עם העובדת. בנוסף, אחוז משמעותי מן המטפלות המגיעות לישראל מדרום אסיה הן נעדרות השכלה וידע בסיסי על רפואה וסיעוד בעולם המערבי, כך שאינן מסוגלות להעניק למטופלים טיפול טוב דיו. עובדות

¹⁷ על פי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, בהודעה לעיתונות מיום 28.7.2015
http://www.cbs.gov.il/reader/newhodaot/hodaa_template.html?hodaa=201520198

המגיעות מכפרים מרוחקים בסרי-לנקה לדוגמא, נתקלות בכיסא גלגלים לראשונה בחייהן לאחר הגעתן לישראל. בכל זאת, האינטרס הכלכלי של גביית דמי תיווך גבוהים ככל הניתן גובר על הרצון בטובת המטופלים.

פן נוסף להבאת עובדות שאינן דוברות אנגלית וללא השכלה, הוא כי העובדות הללו חסרות יכולת לקרוא ולהבין את חוזה העבודה שניתן להן (בשפה האנגלית בדר"כ), ולבדוק את התאמתו להבטחות השווא הנשמעות לעתים קרובות מפי סוכני כח-האדם המגייסים אותן. האחרונים מבטיחים שכר גבוה פי כמה מזה שישולם בפועל, ואף תנאי עבודה קלים ונוחים מאלה שייאלצו לחוות. בנוסף - עובדות אלה מועדות לניצול ואף לשעבוד, שכן אינן מודעות לזכויותיהן, והינן בעלות נגישות מצומצמת לאינטרנט ולאירגוני זכויות אדם.

מדבריו של שלום בן משה, מנהל יחידת הסמך לעובדים זרים במשרד התמ"ת, בדיון בוועדת עובדים זרים מיום 31.7.07, אשר למרות חלוף קרוב לעשור מאז נאמרו, עודם משקפים את מציאות ענף הסיעוד בישראל:

"לגבי המעסיקים, הגבייה הזאת מעודדת הבאה לשם רווח, ללא בדיקת התאמה - בסיעוד אנחנו יכולים להגיד שיש מקרים לא מעטים... שבה מביאים עובדת זרה לסיעוד, לא עושים בדיקות מקדימות של התאמה. העובדת מגיעה, לא מבינה לאן היא מגיעה. אחרי זמן מסויים היא מבינה שזה עונש לא קטן, היא עוזבת. אם מוצאים לה מקום עבודה אחר בסדר גמור, אם לא, היא הופכת בלתי חוקית, ואנחנו נדרשים ומאפשרים להביא לסיעוד, לנסעד עובד נוסף. ואז בא עובד נוסף, והמצב הזה כרגע חוזר חלילה".

דמי תיווך - כר פורה לניצול ולסחר בבני אדם

הסכומים הגבוהים שעל עובדים זרים לשלם על-מנת "לרכוש" את אשרת העבודה הם **סכומי עתק** במונחים של כלכלת ארץ מוצאם. על מנת להשיגם נזקקים העובדים להלוואות בריבית גבוהה. כדי להחזיר את הסכומים שלוו, נדרשים העובדים לתקופת עבודה רצופה של שנה עד שנתיים, במהלכה שולחים מידי חודש את שכרם למשפחתם בארץ המוצא. מרבית הסכום הנשלח משמש להחזר ההלוואה, כאשר היתרה משמשת לקיום היומיומי של בני המשפחה בחו"ל.

במהלך תקופת החזר ההלוואה יעשו רבים מעובדי הסיעוד כל שביכולתם על מנת לשמור על מקום עבודתם, לעיתים גם במחיר של ניצול קשה ואף אלימות מינית ופיזית כלפיהם. רבות מעובדות הסיעוד הפונות ל"קו לעובד" בתלונות קשות על תנאי עבודה מחפירים בשנתן הראשונה בארץ, חוששות לעזוב את מקום העבודה. הן בשל אימים שיגורשו מן הארץ, מצד המעסיקים וחברות כח האדם כאחד, והן בשל לחצים מבני המשפחה בארץ המוצא שלא לסכן את מקור ההכנסה שיבטיח את החזר החוב. העובדות, המבועות מהאפשרות שידרשו לעזוב את ישראל טרם שילמו את חובן, "מעדיפות" להמשיך לעבוד בתנאי עבודה קשים, מנצלים ואף אלימים.

מדינת ישראל חוקקה ועודה מחוקקת חוקים ותקנות שונים המקשים על עובדות סיעוד זרות להתפטר ממעסיק פוגעני ולמצוא מעסיק חלופי ובמקרים קיצוניים אף עלולים להביא עובדות סיעוד בשנתיים הראשונות עד כדי עבדות. **כל עוד מאפשרת מדינת ישראל גביית דמי תיווך, ובסכומים כה גבוהים, עליה להימנע מגירוש של עובדות טרם הועסקו משך התקופה המינימלית הדרושה להן להחזר החוב.**

גביית דמי תיווך ממבקשי עבודה לכשעצמה אינה נחשבת לעבירת סחר בבני-אדם, אולם הינה סממן בולט לעבירה מסוג זה. עובדה זו לא נעלמה מעיני מחלקת המדינה האמריקנית, אשר בדוח השנתי שפרסמה על סחר בבני-אדם כבר בשנת 2006, נכתב במפורש כי בישראל יש עלייה חמורה בעבירות של סחר בבני-אדם למטרות עבודה. בין השאר נכתב בדו"ח:

*"ממשלת ישראל אינה נוקטת צעדים משפטיים וצעדי עונשין מספקים כלפי גורמים המעורבים בסחר בבני-אדם, ואינה אוסרת הטלת עמלות גיוס על עובדים זרים... ובכך היא עוזרת לסחר בעובדים זרים".*¹⁸

מר שלום בן משה, מנהל יחידת הסמך במשרד התמ"ת, בדיון ועדת עובדים זרים מיום 31.7.2007 הסביר:

"הבאת עובדים זרים, חקלאות וסיעוד בעיקר, אינטרס עם העובד הזר - למקסם את הרווח... העובד הזר במצב של אין ברירה, הוא חייב להחזיר את הכסף, יש ריבית חודשית קטלנית. יש לחץ, יש אימים על המשפחה שלו בחוץ לארץ. המציאות של אין ברירה מביאה למציאות של ניצול, של שיעבוד, וגם של ניצול מיני."

בעקבות דוח מחלקת המדינה, הוקמה בישראל יחידת תיאום המאבק בסחר בבני אדם של משרד המשפטים. בשנת 2008 פרסמה היחידה "תוכנית לאומית למאבק בעבדות ובסחר בבני אדם למטרות עבדות או עבדות כפייה", לפיה משמעות סחר בבני אדם למטרות עבודה היא העבדת אנשים ככלי עבודה בלבד, תוך הפעלת שליטה ממשית על חייהם והגבלת חירותם. על-פי התוכנית, התחום המועד לפורענות מבחינת עבירות אלה הוא תחום העובדים הזרים, וזאת בשל יחסי הכוחות הלא שווים המאפיינים מגזר זה. העובד הזר מגיע לארץ ששפתה ותרבותה אינן מוכרות לו וכשאין לו ידע בסיסי על החברה, המשפט, ורשויות אכיפת החוק. בתוכנית אף הודגש כי ככלל, עובדים זרים נאלצים לשלם סכומים גבוהים עבור הזכות להגיע לישראל, בעודם במדינות מוצאם. גובה החוב הרובץ עליהם, מביא לכך שמטרתם העיקרית היא לעבוד כדי לשלם את חובותיהם. באקלים כזה, הם נוטים להשלים עם תנאים לא נוחים כדי להמשיך ולעבוד.²⁰

¹⁸ מתוך דוח סחר בבני אדם של מחלקת המדינה האמריקאית לשנת 2006. לדוח המלא:

<http://www.state.gov/jtip/rls/tiprpt/2006/65989.htm>

²⁰ תוכנית לאומית למאבק בעבדות ובסחר בבני אדם למטרות עבדות או עבדות כפייה, 7.5.2008,

<http://www.justice.gov.il/MOJHeb/Sahar/Tofaa/Tochniot/>

ואכן, בדו"ח מחלקת המדינה האמריקנית משנת 2010 דורגה ישראל שוב בקטגוריה השנייה ונקבע מפורשות פעם נוספת כי מדינת ישראל אינה עושה דייה למאבק בסחר בבני אדם בתחומה. מחלקת המדינה הדגישה שוב את דמי התיווך אותם גובות חברות כוח האדם בישראל, שנעים בין \$1,000 ל \$21,000 וציינה כי דמי התיווך משעבדים את מהגרי העבודה לתשלומי חובות כבדים כמו גם מהווים קרקע פורייה לניצולם למטרות סחר.²¹

גם בדוח משנת 2015 עומדת מחלקת המדינה האמריקאית על כך שמהגרי עבודה מוסיפים לשלם סכומים גבוהים תמורת הגעתם לישראל, וכי עובדות סיעוד נותרו פגיעות במיוחד לעבירות של סחר בבני אדם והעסקה בתנאי עבדות הן בשל תנאי העסקתן והן בשל הסכומים שהן משלמות תמורת ההגעה לישראל.²²

²¹ מתוך דוח סחר בבני אדם של מחלקת המדינה האמריקאית לשנת 2010. לדוח המלא:

<http://www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/2010/142760.htm>

²² מתוך דוח סחר בבני אדם של מחלקת המדינה האמריקאית לשנת 2015. לדוח המלא:

<http://www.state.gov/documents/organization/243559.pdf>

התפתחות שוק עבודה משני

במהלך השנים האחרונות, בשל העלייה המתמדת בגובה דמי התיווך ובתקופת העבודה הנדרשת לשם החזר החוב, החלו עובדות הסיעוד בחיפוש אחר אפשרויות העסקה נוספות אשר יאפשרו להן קבלת שכר נוסף לשכר החודשי המשולם להן.

על פי נהלי משרד הפנים, על עובדות הסיעוד לשהות בבית המעסיק משך 24 שעות ביממה, שישה ימים בשבוע. חוק שעות עבודה ומנוחה מקנה להן, בדומה לכל העובדים בישראל, 36 שעות מנוחה אחת לשבוע. בנוסף, בשל נהג משנים קודמות, עובדות רבות זוכות למנוחה בת שעתיים במהלך יום העבודה. בשל הזמן הפנוי המצומצם העומד לרשות העובדות, בחרו חלקן, לעיתים לבקשת המטופל, לעבוד גם ביום המנוחה השבועי בתדירות משתנה עד כדי עבודה קבועה של 7 ימים בשבוע ללא מנוחה כלל.

מצאנו כי ישנה קורלציה ברורה בין גובה דמי התיווך שמשלמים העובדים לבין העבודה שיבצעו בנוסף לעבודת הסיעוד הבסיסית. מרבית העובדות המועסקות משך 7 ימים בשבוע הן ממדינות מהן נגבים דמי התיווך הגבוהים ביותר ולרוב יעבדו באופן זה בשנות עבודתן הראשונות בישראל.

על אף שהעסקה ביום המנוחה השבועי הינה אסורה על פי חוק, יותר ויותר עובדות מבקשות לעבוד שבעה ימים בשבוע בשל תוספת השכר הטמונה בצדה של עבודה זו, שכן באופן זה הן משתכרות בממוצע 500-1500 ₪ נוספים מידי חודש, ויכולות להשיב את הסכומים הגבוהים שלוו במהירות גבוהה יותר. עם השנים, הפכה תופעה זו לנפוצה יותר ויותר, ואף עובדות אשר השיבו את חובן, מוסיפות לעבוד באופן זה בכדי לחסוך סכומים גבוהים יותר מידי חודש. עבור המטופלים עצמם מדובר בדרך כלל בשיטת העסקה מוצלחת כיוון שמאפשרת למעסיק לקבל טיפול רצוף במהלך כל ימות השבוע, בעלות הנמוכה משמעותית מזו שהיה משלם לו היה מעסיק עובדת חלופית, אחת לשבוע, משך 36 שעות המנוחה השבועית של המטפלת הקבועה.

אך שיטת העסקה זו אינה הפתרון היחיד של העובדות לזכות בתוספת לשכרן - במהלך השנים האחרונות התוודענו למספר לא מועט של עובדות סיעוד שמעסיקיהן אינם מעוניינים בהעסקתן במהלך יום המנוחה השבועי, והן משמשות כעובדות "מחליפות" עבור מטפלות אחרות המעוניינות לצאת ליום מנוחה, ומעסיקיהן זקוקים לטיפול ביום זה. כך נוצר מצב שמטפלות סיעודיות מועסקות בטיפול באדם אחד משך שישה ימים בשבוע, ובאדם אחר אחת לשבוע - ללא מנוחה כלל.

פתרון נפוץ נוסף הוא ניצול ההפסקה במהלך יום העבודה, בדרך כלל בת שעתיים, לביצוע עבודות ניקיון ומשק בית אצל אחד מבני המשפחה של המטופל או עבור שכנים המתגוררים בסמוך. כך יוצאת העובדת מבית המטופל לביתו של אדם אחר, מבצעת עבודות ניקיון תמורת שכר שעת, ושבב לבית המטופל כשהיא עייפה ומותשת להמשך הטיפול הסיעודי עד שעות הערב או הלילה המאוחרות.

למעשה החוב הגדול בו מצויות כלל עובדות הסיעוד המגיעות לישראל בשל תשלום דמי התיווך הגבוהים, מוביל עובדות רבות לעבודה מסביב לשעון, ללא מנוחות או הפסקות כלל, משך שבעה ימים בשבוע, לעיתים משך שנים ארוכות.

הצורך והרצון למקסם את השכר שישולם להן מידי חודש, הובילו את עובדות הסיעוד לפתח מעין שוק עבודה משני של טיפול סיעודי ועבודות ניקיון ומשק בית לכל המרבה במחיר, אשר לא רק מונע מהן מנוחה ההכרחית להמשך עבודתן, אלא אף עשוי להעמיד אותן בפני סכנת מעצר וגירוש בשל העסקה בלתי חוקית.

נתוני סקר דמי תיווך 2013 ו- 2015

בשני הסקרים יחד השתתפו 1100 מהגרי עבודה שהגיעו לישראל באשרת עבודה לענף הסיעוד בין השנים 2007 ל- 2015. מתוכם 23% גברים ו- 77% נשים.

הסקר נערך בשפה האנגלית, רוב העובדים השיבו על שאלון מקוון באופן עצמאי ואנונימי, מרביתם מהפיליפינים. מעל מאה עובדים שאינם בקיאים בשפה האנגלית נשאלו בשפתם על ידי מתנדבי "קו לעובד" בסיוע מתורגמנים.

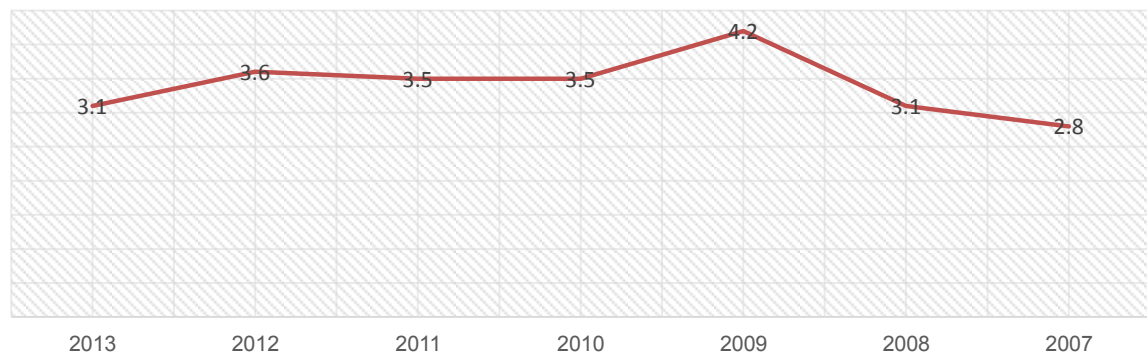
70% מהמשיבים הגיעו לישראל מהפיליפינים, 15% הגיעו מהודו, 4% מנפאל ו- 8% מסרי-לנקה. 3% נוספים הגיעו מארצות מזרח אירופה (רומניה, מולדובה ואוקראינה).

תקופת ההמתנה לקבלת האשרה:

מרגע שגייסו העובדים את הסכום הדרוש לתשלום דמי התיווך, והעבירו אותו לחברות כח האדם, עליהם להמתין עד להסדרת האשרה בדרכונם שתאפשר להם להגיע לישראל ולהתחיל לעבוד ולהשתכר. בתקופת הביניים - שבין התשלום ועד לקבלת האשרה המיוחלת, נדרשים העובדים לשלם את החזרי ההלוואות החודשיים בצירוף הריבית, מבלי שיש להם מקור הכנסה כלשהו.

בסקר שערכנו מצאנו כי הנשאלים המתינו בממוצע כשלושה וחצי חודשים מיום התשלום ועד להסדרת האשרה עבורם. עובדים ספורים מידי שנה, כולם מהפיליפינים, השיבו כי העבירו את הסכום לחברת כח האדם רק עם קבלת האשרה בפועל.

זמן המתנה ממוצע לאשרה
(בחודשים)

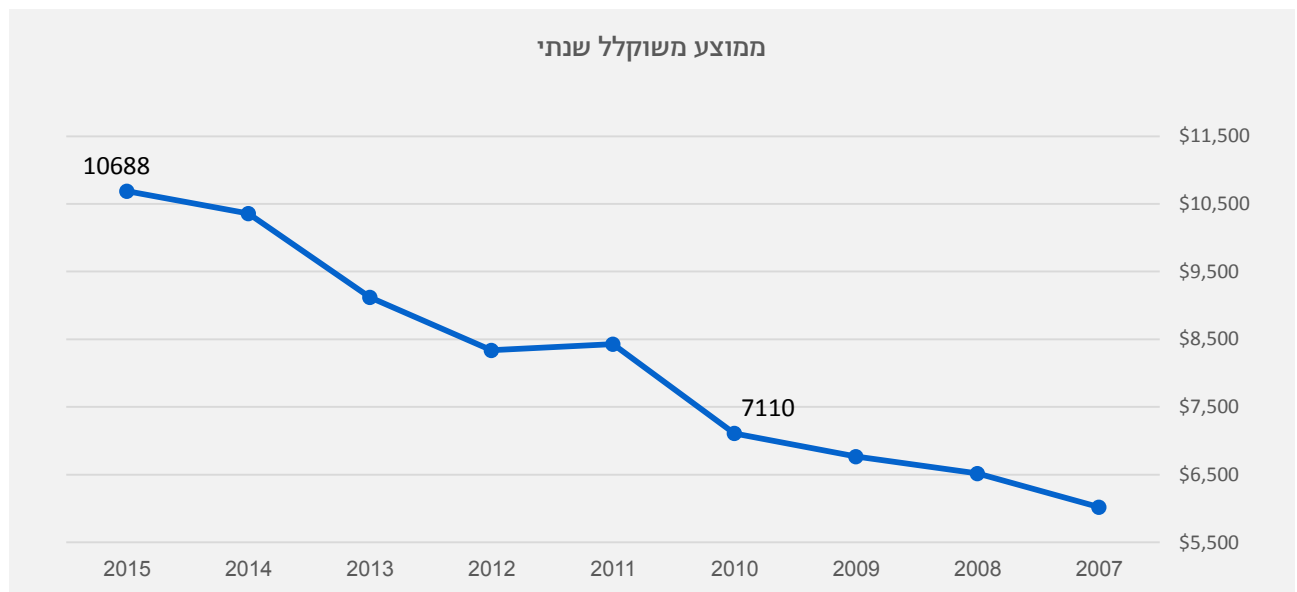
עובדת מהפיליפינים נטלה הלוואה ממלווים פרטיים בריבית של 10%, ושילמה בפיליפינים דמי תיווך בגובה \$7,000 לנציגת חברת כח-אדם ישראלית בתחילת שנת 2010. העובדת המתינה **שנתיים מלאות** בפיליפינים מיום התשלום עד שקיבלה את אשרת העבודה, והחלה את עבודתה בישראל בתחילת שנת 2012. כאשר הגיעה לישראל התברר לעובדת כי המעסיק עברו הוסדרה האשרה נפטר טרם הגעתה, על כן המתינה חודשיים נוספים בישראל עד למציאת מעסיק חדש. במהלך התקופה שחלפה עד שהחלה לעבוד, נאלצה משפחתה לשלם עבורה את הריבית על ההלוואה שנטלה. כשהחלה העובדת את עבודתה בישראל, נדרשה לשלם בנוסף להלוואה המקורית, את כל הסכומים שהעבירה המשפחה במהלך תקופת ההמתנה.

מגמות בתשלום דמי התיווך

כ- 70% מעובדי הסיעוד שהשיבו לשני הסקרים הגיעו לישראל מהפיליפינים, מדינת מוצא בה סכום דמי התיווך הינו נמוך באופן יחסי למדינות אסיה האחרות. מספר זה גדול משמעותית מאחוז העובדים שהגיעו לישראל בשנים הללו ממדינה זו ונובע מהנגישות הרבה יותר של עובדים פיליפינים לעמותת "קו לעובד", במשרד ובאינטרנט. כדי למנוע את הטיית התוצאות על-בסיס אחוזי המשיבים לסקר, חושבו דמי התיווך בחישוב ממוצע משוקלל לפי מדינות המוצא, על פי חלקה היחסי של כל קבוצת עובדים מתוך כלל עובדי הסיעוד הזרים בישראל באותה שנה, על בסיס נתוני הלמ"ס.

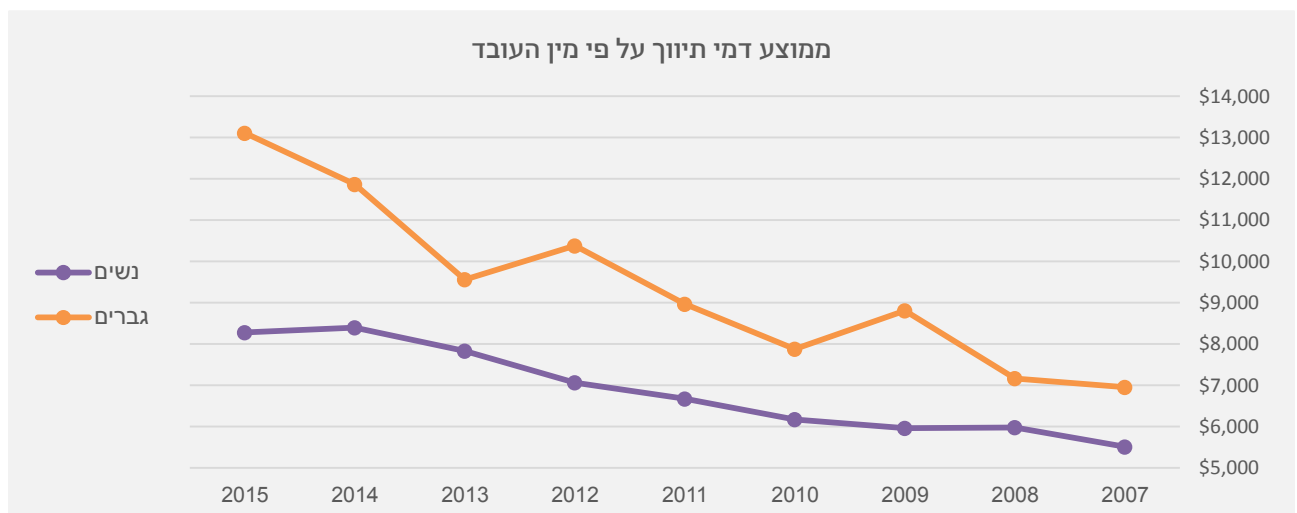
עובדי הסיעוד בסקר חולקו ל- 3 קבוצות מוצא עיקריות, אשר העובדים הנכללים בהן שילמו דמי תיווך בסדר גודל דומה - פיליפינים, הודו, וסרי לנקה.

לאורך השנים ניכרת מגמה ברורה ועקבית של עלייה בדמי התיווך עד לסכום של כ- \$10,700, כפי שניתן לראות בגרף הבא:

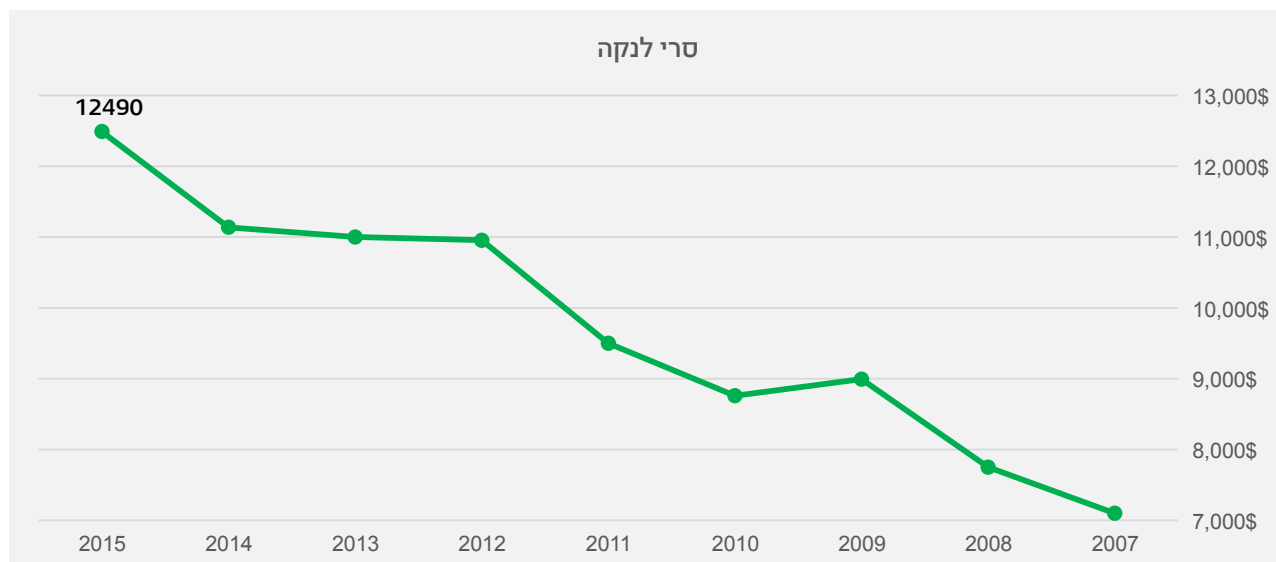
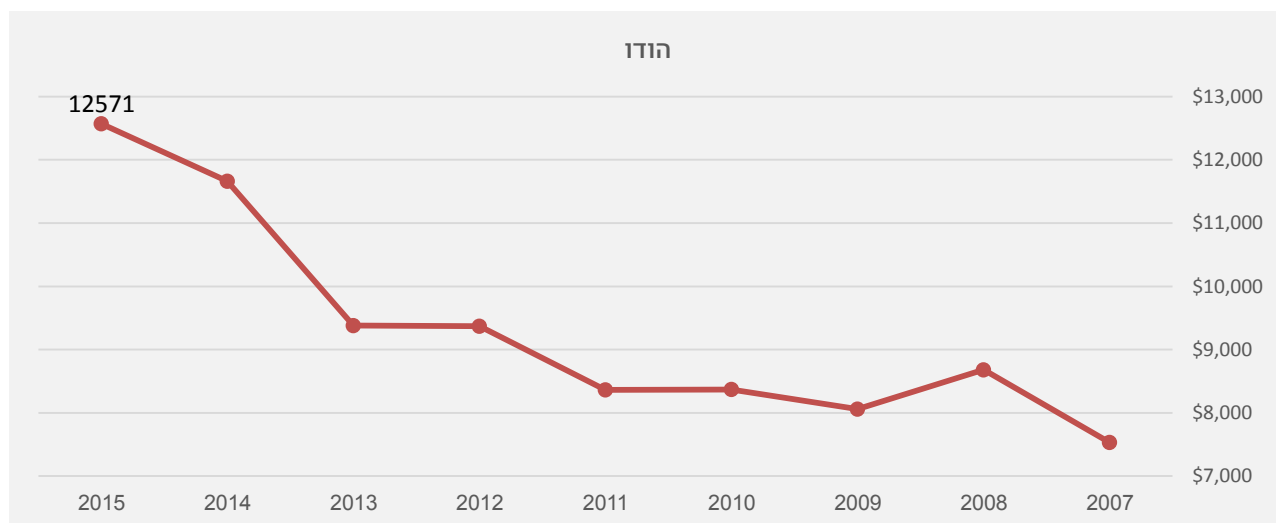
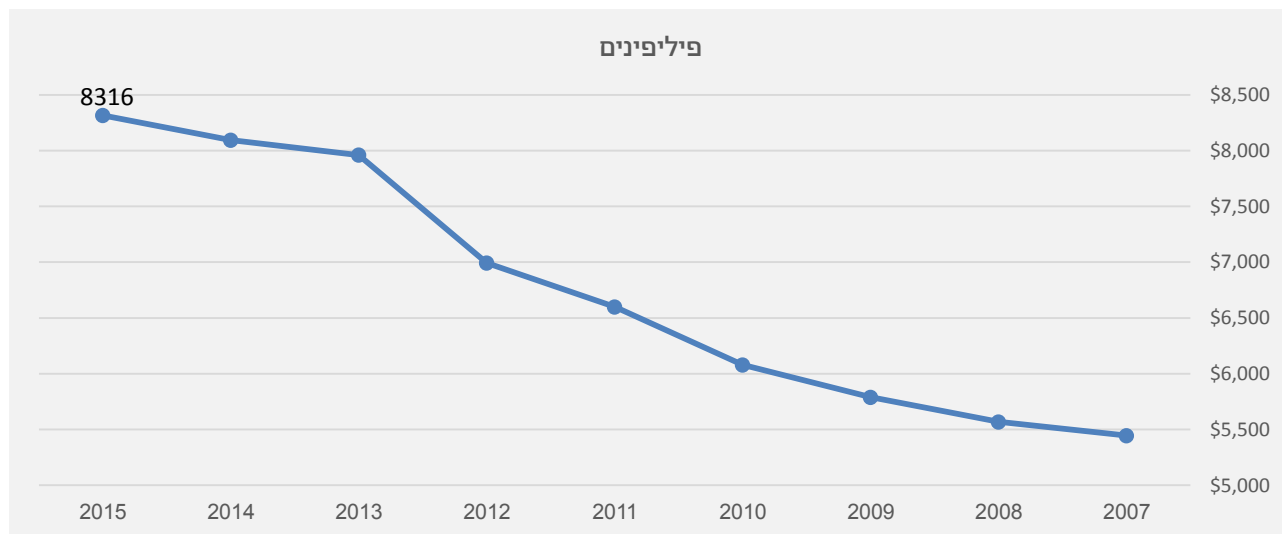
תשלום דמי תיווך על פי מין

באופן עקבי דמי התיווך שמשלמים גברים כדי לעבוד בסיעוד הם גבוהים יותר. מגמה זו נבדקה לחוד ואושרה בכל אחת מקבוצות המוצא. מעניין לראות שבין 2009 ל-2010 ניכרת ירידה בדמי התיווך בין גברים. ניתן להסביר זאת בכך שעובדים גברים רבים קודם ל-2010 הגיעו מנפאל, ושילמו סכומי עתק כדמי תיווך עבור "אשרות טיסה". מגמה זו נבלמה עם סגירת השמיים מנפאל, ושליטת או התליית רשיונות של חברות כוח-אדם שהיו נגועות במיוחד בהנפקת "אשרות טיסה".

דמי תיווך לפי מדינת המוצא

בכל הקבוצות ניכרה מגמה של עלייה בדמי התיווך לאורך השנים. מגמה זו בולטת במיוחד, לגבי עובדים המגיעים מן הפיליפינים. יש לשים לב במיוחד לעלייה החדה שנרשמה בדמי תיווך לגבי עובדות ועובדי סיעוד שהגיעו בשנת 2013 מן הפיליפינים, אשר שילמו בממוצע \$7,961 בשנה זו.

עובדת שהגיעה לישראל מהודו בשנת 2010, השיבה כי שילמה עבור אשרת העבודה \$1,000 בלבד. כאשר נשאלה שוב כיצד ייתכן ששילמה סכום כה נמוך, סיפרה כי למעשה שילמה \$7,000 נוספים, אולם, זאת רק כיוון ש"נכשלה" בראיון הראשון שעברה.

הקשר בין גובה דמי התיווך לשכר בישראל

פעמים רבות נשמעת הטענה כי העלייה בגובה דמי התיווך במהלך השנים טמונה בעליה בגובה השכר המשולם לעובדי הסיעוד לאחר הגעתם לישראל. למעשה מנסים הטוענים כך "להצדיק" את העלייה הדרמטית בדמי התיווך בכך שעם העלייה בשכר המינימום, ובשכר המשולם בפועל לעובדות, למעשה הערך הריאלי של דמי התיווך לא השתנה במהלך השנים, כיוון שעדיין נדרשת אותה תקופת עבודה על מנת להשיב את הסכום.

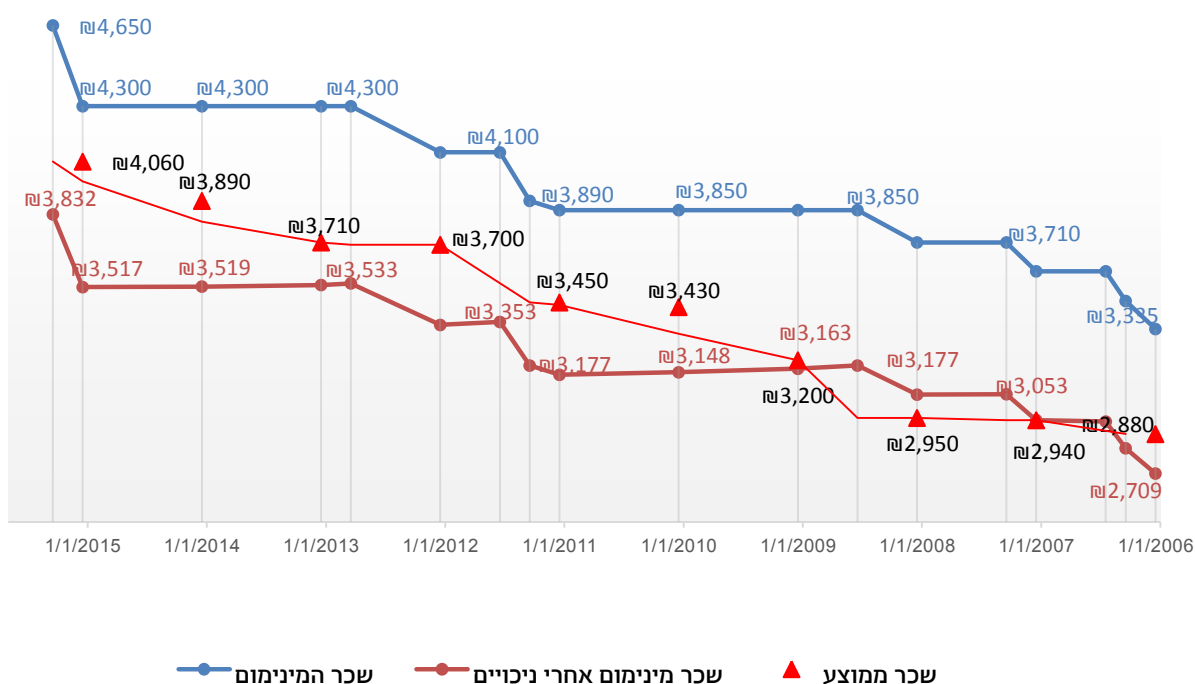
בבחינה מעמיקה של הנושא, מצאנו כי משנת 2006 ועד שנת 2015, עלה שכר המינימום בכ- 40%, ובסה"כ ב- 1,315 ₪. במקביל, עלה השכר הממוצע המשולם לעובדות הסיעוד **בפועל** (למשרה מלאה ללא שעות נוספות) ב- **41%, ובסה"כ ב- 1,180 ₪.**

במקביל, עלה ממוצע דמי התיווך במהלך שנים אלו ב- **77%, ובסה"כ בממוצע עלה התשלום עבור דמי תיווך ב- \$4,670 שהם כ- 18,000 ₪.**

גם אם נניח שהעובדים מעבירים את מלוא שכרם להחזר החוב, אינם משתמשים כלל בסכום כלשהו לצרכי היום יום (שתיה, מזון, תחבורה ציבורית וכו'), וגם אם אינם שולחים כלל כסף למשפחתם בחו"ל, בעבר היה דרוש שכר מלא של כ- 7.5 חודשים מלאים בממוצע לשם כיסוי החוב, וכיום דרוש שכר של כ- 11 חודשים לשם אותה מטרה.

בפועל, העובדים נוהגים להשאיר בכיסם כ- 10% מהשכר מידי חודש לשם הוצאות קיום שוטפות ושולחים למשפחתם בין 50%-10% אחוזים נוספים מהשכר לשם כלכלת הוריהם, אחיהם וילדיהם. יתרת הסכום מיועדת לכיסוי הוצאות דמי התיווך. כך שכיום למעשה נדרשים לעובד בממוצע בין 18 ל- 24 חודשי עבודה לשם השבת החוב, כאשר בעבר השיבו את מלוא הסכום בתקופה ממוצעת הקצרה יותר בכחצי שנה.

מגמות בשכר החודשי

סיכום ומסקנות

דוח מבקר המדינה העוסק בדמי התיווך הנגבים ממהגרי עבודה התפרסם לפני למעלה משנים עשרה שנים, והחלטת הממשלה הראשונה להבאתם של עובדים זרים לישראל באמצעות ארגון העבודה העולמי או בהסדר אחר התקבלה כבר לפני עשור.

במהלך השנים החולפות נחתמו הסכמים עם מדינות מוצא בתחומי הבניין והחקלאות בלבד. זאת בעוד ענף הסייעוד הוא הענף הגדול ביותר שבמסגרתו מועסקים מהגרי ומהגרות עבודה בישראל, ומספר המועסקים במסגרתו כדין הוא למעלה מכפול ממספר המועסקים בחקלאות, וצפוי לגדול משמעותית במהלך השנים הבאות.

מהגרות ומהגרי עבודה בענף הסייעוד מוסיפים להיות מגויסים לעבודה בישראל באותו אופן פרוץ ומופקר בו גויסו במהלך יותר משני עשורים של הגירת עבודה לישראל. הם עודם מוסיפים לשלם דמי תיווך בסכומים מופקעים, למשכן את רכושם ולשעבד את עתידם. גביית דמי התיווך עודה אחת התעשיות המכניסות והרווחיות ביותר למתווכי כוח אדם ולקבלני עבודה בכלכלה הישראלית. הליך הגיוס לעבודה בישראל היה ונותר מושחת מכל מושחת. עמותת "קו לעובד" - הפוגשת באלפי מהגרי עבודה מדי שנה במסגרת עבודתה - לא פגשה ולו מהגר עבודה אחד בסייעוד שהגיע לישראל מבלי ששילם דמי תיווך בסכומים מופקעים.

לא זו בלבד שהתופעה לא הצטמצמה או "מוגרה" כלל ועיקר, אלא שדמי התיווך אותם נדרשים העובדים לשלם בתמורה להבאתם לישראל אך עולים מדי שנה. כך, בסקר שערכנו בשנת 2006 בקרב 100 מהגרי עבודה מהפיליפינים המועסקים בסייעוד גילינו כי עובד ממדינה זו משלם בממוצע \$4,257 כדמי תיווך. בסקר האחרון מצאנו כי סכום דמי התיווך הממוצע ששילמו העובדים המגיעים מהפיליפינים בשנת 2015 האמיר לסך \$8,316 - עליה של כ-\$4,000 בממוצע, שמביאים לכדי עליה הדרגתית של עד 50% במהלך שבע שנים בלבד.

העדויות שלפיהן יש העדפה ברורה להבאת עובדים זרים ממדינות שהעובדים שבאים מהן משלמים דמי תיווך גבוהים מצביעות גם הן על כשל בשיטת ההבאה הקיימת של עובדים זרים לישראל. בשיקולים לקביעת המדינות שאפשר להביא מהן עובדים זרים יש לתת את הדעת לגובה דמי התיווך שהעובדים נאלצים לשלם לפני מתן אישור להבאתם. עד מיגור תופעת דמי התיווך, מן הראוי להעדיף מדינות שבהן דמי התיווך נמוכים.

בעבר נטען כי קיימים מכשולים משמעותיים בפני פעילות של גורמי האכיפה בעניין גביית דמי תיווך, באשר אלו נגבו, ברובם המכריע של המקרים במדינת המוצא, והועברו בדרכים שונות לחברות כוח האדם הישראליות. כמו כן, החקירות במקרים אלו נשאו אופי בינלאומי ונטען היו תלויות בשיתוף פעולה עם גופי אכיפה בחו"ל. בנסיבות אלה, קשה היה לחקור ולהעמיד לדין מתווכי כוח אדם בישראל בגין גביית דמי תיווך שהתבצעה בחו"ל.

עם זאת, על פי הנתונים שמצאנו בשני הסקרים האחרונים ותוארו לעיל, בשלוש השנים החולפות למעלה מ-40% ממהגרי העבודה לישראל שילמו את דמי התיווך, כולם או חלקם, בתוך גבולות מדינת ישראל לחברות כח האדם הישראליות, ישירות או באמצעות מתווכים. יתרה מזאת, עשרות עובדים אף מחזיקים בידם קבלות או אישורי העברות כספים כראיה על התשלום.

מכך אנו למדים על ההכרח, בנוסף לשיתוף הפעולה הבינלאומי בין מדינות לשם הקמת מנגנוני גיוס שקופים ומבוקרים, בחקירה פלילית יזומה של רשויות החוק בישראל את חברות כח האדם הישראליות המקבלות את כספי דמי התיווך, במזומן, בישראל.

במקביל, על משטרת ישראל, רשות המיסים, הרשות לאיסור הלבנת הון ורשות האוכלוסין לפעול לקידום שיתופי פעולה עם רשויות מקבילות במדינות המוצא לשם חקירתם והעמדתם לדין של מתווכים וחברות כח אדם הגובות כספים בניגוד לחוק. אנו סבורים כי המפתח לפתרון הבעיה אינו מצוי, בעיקרו של דבר, באכיפה פלילית לבדה, זאת מכיוון שאכיפה פלילית הנה, מטבע הדברים, תגובה שלאחר מעשה ואינה מניעה שלפני מעשה.

בכל מקרה, אכיפה פלילית, אף שאין להקל בה ראש, אין בה לבדה כדי למגר את התופעה ואין היא תחליף לשיתוף פעולה בינלאומי בין ישראל למדינות המוצא של מהגרי העבודה בסייעוד.

על כן אנו סבורים כי אין להשלים עם מצב בו המדינה נמנעת מהתקשרות בהסכם ומשיתוף פעולה בינלאומי בתחום הגדול ביותר בו מועסקים מהגרות ומהגרי העבודה בישראל, שעה שאנו מצויים בעשור השלישי של הגירת עבודה במימדים גדולים לישראל.

"This will be of great help and relief to everyone who are planning to work here in Israel. We suffered much because of unjustifiable amount of placement fees that are being asked by some other recruitment agencies both in the Philippines and here in Israel".

- ג', עובדת מהפיליפינים -

הערת המחברת:

כחודשיים טרם פרסום דוח זה, ביום 12.4.2016, הגיעה לישראל קבוצה ראשונה של 14 עובדי סיעוד מנפאל במסגרת ה"פיילוט" להבאת עובדי סיעוד בהסדרים בילטרליים. למרות הבטחות המדינה להבאת 300 עובדי סיעוד במהלך שנת 2015, רק כעת החל הניסיון להבאתם, במספרים מצומצמים ביותר ותוך שיתוף חברות כח האדם בישראל - אותן חברות שהמשך רווחיהן העצומים תלוי בכישלון פיילוט שכזה.

אנו, בקו לעובד, מברכים על תחילת ביצוע הפיילוט. אך בשל המספרים הנמוכים של העובדים המתוכננים להגיע במסגרתו, מדינת מוצאם של עובדים אלו, והשיהוי הרב בו נוקטת המדינה בכל התהליך, אנו חשים כי מדובר בתהליך שהוא בבחינת אקמול למחלה קשה. אנו שבים ומדגישים כי הבאתם של 50 עובדים בלבד במסגרת הפיילוט, ללא תוכנית פעולה מוגדרת ומסודרת להבאתם של כלל מהגרי עבודה לענף הסיעוד במסגרת דומה ללא מעורבות חברות כח אדם, וללא פעילות אכיפה נרחבת וסגירתן לאלתר של חברות כח האדם הגובות דמי תיווך בניגוד לחוק, ישמש הפיילוט כעלה תאנה להמשך העושק והניצול של עובדי הסיעוד הזרים.

תצהיר

אני הח"מ [REDACTED] נושאת דרכון פיליפיני שמספרו [REDACTED] לאחר שהוזהרתי כי עלי להצהיר את האמת וכי אחיה צפויה לעונשים הקבועים בחוק אם לא אעשה כן, מצהירה בזה כדלקמן:

1. באתי לישראל ביום 2013 [REDACTED] ברישיון לעבוד בענף הסיעוד.
2. תמורת הסדרת בואי לישראל, שילמתי בפיליפינים סך של \$1800 לסוכנות הפיליפינית בשם [REDACTED] (להלן: " [REDACTED] ") אשר ממוקמת במנילה. נציגה של [REDACTED] ציינה בפני כי עם הגעתי לישראל יהיה עלי לשלם במזומן סכום כסף נוסף בסך \$4,200 לידי [REDACTED] מסוכנות " [REDACTED] ".
3. בהתאם להנחיות הנציגה של [REDACTED] בפיליפינים, הגעתי לישראל עם סכום כסף במזומן בסך \$4,200 אותו העברתי לידי דודתי, הגב' [REDACTED] ([REDACTED]) אשר העבירה את הכסף לסוכנות בשם " [REDACTED] " לעובדת החברה בשם [REDACTED] מספר טלפון [REDACTED] 052- [REDACTED].
4. לצורך גיוס סכום זה, שלא היה ברשותי, נאלצתי ליטול הלוואה מגורמים חוץ בנקאיים יחד עם משפחתי.
5. נכון למועד עשיית תצהיר זה, לא עלה בידי להשיב סכום כלשהו מן ההלוואה אשר נטלתי מגורמים שונים כאמור דלעיל.
6. זה שמי, זו חתימתי ותוכן תצהירי אמת.

[REDACTED]
[REDACTED]

אישור

אני הח"מ, אסנת זיו, עו"ד, מאשרת בזה כי ביום 2.3.2014 התייצבה בפני הגברת [REDACTED] אשר זיהיתי אותה על-פי דרכון פיליפיני שמספרו [REDACTED] ולאחר שהוזהרתי כי עליה להצהיר את האמת וכי תהא צפויה לעונשים הקבועים בחוק אם לא תעשה כן, אישרה את נכונות הצהרתה לעיל וחתמה עליה בפני.

אסנת זיו, עו"ד
מ.ר 57210

אסנת זיו, עו"ד

תצהיר

אני הח"מ, [REDACTED] מס' דרכון פיליפיני [REDACTED] לאחר שהוזהרתי כי עליי להצהיר את האמת, וכי אם לא אעשה כן אחיה צפויה לעונשים הקבועים בחוק, מצהירה בזאת בכתב כדלקמן:

1. נכנסתי לישראל ביום [REDACTED] לעבודה בענף הסיעוד. טרם הגעתי לישראל שילמתי לחברת כח אדם בפיליפינים שנסגרה בינתיים סך של \$4,500.
2. אני עובדת בישראל כמטפלת בשני נכים, בעל ואשה, המרותקים לכסא גלגלים קרוב לעשר שנים. בסביבות חודש יוני 2015 פניתי למעסיקים וביקשתי שיביאו מישהי שתוכל לעזור לי בעבודה. העבודה הפיזית קשה מאוד ואני סובלת מכאבים קשים.
3. המעסיקה שאלה אותי אם יש לי קרובת משפחה בפיליפינים שאני רוצה להזמין שתוכל לעזור לי. אמרתי לה שיש לי אחיינית בשם [REDACTED] שהיא בת 26 שמתגוררת בפיליפינים שתרצה להגיע. דיברתי עם [REDACTED] האחיינית שלי והיא אמרה שהיא רוצה לבוא כי חשוב לה למצוא עבודה טובה בגלל המצב הקשה בפיליפינים.
4. התחלתי לשאול חברות בישראל באיזה חברות הן עובדות, ולקחתי מהן טלפונים של החברות. אחר כך התחלתי להתקשר לחברות כח אדם בישראל ולשאול כמה יעלה לי להביא את האחיינית שלי. הסברתי שיש לי כבר מעסיק ויש לי את האחיינית שצריכה להגיע, ורציתי רק לדעת כמה יעלה לי להביא אותה לישראל. ניסיתי למצוא חברה שתיקח סכום נמוך יחסית.
5. התקשרתי לסוכנת פיליפינית שמצאתי בפיסבוק בשם [REDACTED] שאמרה לי שהיא לוקחת \$8500. זה היה נשמע לי יותר מידי אז הודיתי לה וניתקתי.
6. התקשרתי לסוכנת בשם [REDACTED] הסברתי גם לה שיש לי מעסיק ועובדת, ושאלתי כמה זה יעלה. בהתחלה אמרה לי שזה יעלה \$7,500. היא הסבירה לי שיש להם עכשיו הרבה מעסיקים ויש הרבה עובדות שרוצות להגיע, והיא מוכנה לעשות לי הנחה של \$200 ושאלם רק \$7300. עובדת עם חמון חברות בישראל שכולן עובדות עם חברת CPM בפיליפינים. השם המלא שלה הוא [REDACTED] והיא נשואה לישראלי וחייה כאן כבר הרבה זמן.
7. התקשרתי לחברת [REDACTED] ודיברתי שם עם פיליפינית בשם [REDACTED] היא אמרה לי שזה יעלה בערך \$6,500, אבל את הכסף אני צריכה להביא לה והיא תשלם לחברה. לא רציתי לשלם דרך סוכנת אלא העדפתי למצוא חברה שאפשר לשלם ישירות לחברה, אז המשכתי לחפש.
8. התקשרתי [REDACTED] פיליפינית שהתחנתה עם ישראלי והיא הבעלים של חברת כח אדם שקוראים [REDACTED] והשם המלא שלה הוא [REDACTED] והיא עובדת עם בעלה, [REDACTED] אמרה לי שהיא תיקח \$6500 בשביל להביא את האחיינית שלי.
9. אמרה לי איזה מסמכים האחיינית שלי [REDACTED] צריכה להכין, ולגשת איתם לחברת CPM במנילה. שם לבקש את [REDACTED] שתסביר לה הכל. [REDACTED] הלכה ל [REDACTED] שהיא הסבירה לה כל מה שהיא צריכה להכין ואיזה מסמכים להביא. כל פעם ש [REDACTED] חזרה ל [REDACTED] נסיעה של 17 שעות מתבית שלה עד למנילה, [REDACTED] תאום אמרה לה שיש עוד מסמך להכין.

מיכל תג' עו"ד
מ.ר. 2020

10. לפני ש[redacted] הלכה לראיון במשרד העבודה הפיליפיני, מ- CPM אמרה לה שאם שואלים אותה שם כמה היא שילמה, שתגיד ששילמה משכורת של חודש אחד, ולא יותר. הלכה לשתי הדרכות קצרות לפני שקיבלה את הויזה ושילמה על שתיהן יחד כמעט 20,000 פזו, שהם בערך 2,000 ₪.
11. סך הכל לקח [redacted] 4 חודשים לסיים את כל הסידורים. היא הוציאה כ- 160,000 פזו פיליפינים, שהם כ- 16,000 ₪, רק על הנסיעות והסידורים שם. כמה פעמים כדי להגיע לסוכנות, אחר כך שוב כדי להגיע לראיון בשגרירות ישראל עם החורים שלה. בסוף קיבלה את הויזה והגיעה לישראל ביום 29.11.2016.
12. אני חכיתי עד שאני אדע בודאות ש[redacted] מקבלת את הויזה, ואז כש[redacted] הודיעה לי שעוד שבועיים בערך תגיע לישראל. ביקשתי מהמעסיקה שלי מקדמה בסך 10,000 ₪, ואספתי חסכונות שלי בגובה \$4,400. אחר כך ביקשתי מ[redacted] חבת של המעסיקה שלי, לקחת אותי ל[redacted] פחדתי לנסוע בתחבורה ציבורית כי היה איתי הרבה כסף במזומן. נסעתי למשרד של [redacted] ב[redacted] נכנסה איתי למשרד ונשארה בקבלה. נכנסתי למשרד של [redacted] ונתתי לה את הכסף במזומן. ביקשתי ממנה שתספור את הכסף. אמרה שהיא לא צריכה לספור כי היא סומכת עליי. אני חושבת שהיא פחדה לספור שהמזכירה לא תראה אותה.
13. אמרה לי שאם המזכירה תשאל אותי להגיד ששילמתי \$2,300 בלבד. בכל זאת לא ספרה את הכסף וחלכתי. הודיעה לי ש[redacted] מהחברה בפיליפינים ביקשה ממנה לשלם עוד \$2,000. התקשרתי ל[redacted] לשאול אותה מה פתאום ביקשו ממנה עוד כסף. אמרה שהיא תטפל בזה, והעבירה בווסטרן יוניון כסף ל[redacted] על השם שלה, וביקשה שתלך עם הכסף ותעביר ל[redacted] היא לא רצתה להעביר את הכסף ישירות ל[redacted] שלא ייראו שהיא שלחה לשם כסף. כעסתי מאוד ואמרתי ל[redacted] מה פתאום שלחת את הכסף לאחיינית שלי והעמדת אותה בסכנה? מה אם מישחו יגלה? אמרה לי לא לדאוג, שאף אחד לא יידע מזה.
14. עכשיו [redacted] עובדת ומחזירה לי כל חודש מהמשכורת שלה 4,000 ₪. אחרי שלושה חודשים [redacted] עברה תאונת עבודה כשנפל עליה כסא הגלגלים והיא שברה את הרגל בשני מקומות. אז עכשיו היא לא עובדת ולא יכולה לשלם. אחרי שהיא תחזור לעבוד היא תמשיך לשלם לי.
15. הנני מצהירה כי השם דלעיל הוא שמי, החתימה דלמטה היא חתימתי, ותוכן תצהירי אמת.
16. תוכן תצהיר זה תורגם עבורי לאנגלית והוא מובן לי היטב.

[redacted]

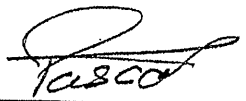
אישור

הנני החתומה מטה, עו"ד מיכל תגר, מאשרת בזה כי ביום 30.3.2016 הופיעה בפניי גב' [redacted] וזיהיתי באמצעות דרכון פיליפיני מס [redacted] ולאחר שהזהרתי אותה כי עליה להצהיר את האמת, וכי תהיה צפויה לעונשים הקבועים בחוק אם לא תעשה כן, אישרה נכונות החצירה וחתימה עליה בפניי.

מ.ר. 36320
מ.ר. 36320
מ.ר. 36320

הנני הח"מ, נושא דרכון הודו שמספרו [REDACTED] לאחר שהוזהרתי כי עלי להצהיר את האמת וכי אחיה צפוי לעונשים חקבועים בחוק אם לא אעשה כן, מצהיר בזו כדלקמן:

1. הנני אזרח הודו, מספר הטלפון שלי [REDACTED].
2. הגעתי לישראל ב-22.8.2014 באשרת עבודה בענף הסיעוד.
3. שילמתי בחודו דמי תיווך לסוכנות כוח אדם על הגעתי לישראל 10,000 דולר. לקחתי חלוואות מחברים ובני משפחתי כדי לממן את דמי התיווך.
4. עבדתי כמטפל סיעוד באשרה אצל מר [REDACTED] כאשר נפטר [REDACTED] באפריל 2015, עבדתי אצל אשתו, גם זאת באשרת סיעוד על שמה. התפטרתי מעבודתי אצל [REDACTED] כי חשתי לא בנוח עם עבודה סיעודית עבורה אישה. באוגוסט 2015 נכנסה לתוקף התפטרותי.
5. חיפשתי עבודה אחרת במשך חודשיים. מישהו המליץ לי מסוכנות [REDACTED] מרחוב [REDACTED] מתח [REDACTED].
6. כשהגעתי לסוכנות [REDACTED] פגשתי א [REDACTED] זה היה בסביבות אמצע אוקטובר 2015. הוא שאל מדוע באתי, אמרתי לו שאני מחפש עבודה ושאני שייך ל"אזור 3". הוא אמר לי שזו בעיה למצוא עבודה באזור "3", אבל הבטיח שימצא לי עבודה.
7. לקח אותי אל מחוץ למשרדים, והסביר לי שימצא לי עבודה טובה, רק במשך ארבעה ימים בשבוע, אצל מטפל סיעודי, ושלושה ימים במקום אחר, לא בטיפול סיעודי. שאלתי אותו איך זה ייתכן. הוא אמר לי שהוא יסדר לי גם את העבודה באשרת הסיעוד, וגם את העבודה הנוספת במשך 3 ימים הנותרים בשבוע.
8. הוא אמר לי שעלי לשלם לו עבור ההשמה 3,500 דולר, ועוד עלויות רישום של 840 ש"ח על עלויות רישום.
9. אמרתי לו שאין לי כסף, הוא התעקש שאם אני רוצה עבודה טובה, עלי לשלם. אחרי שלושה ימים לווייתי כסף והגעתי [REDACTED] ושילמתי לו כפי שביקש - 3,500 דולר ועוד 840 שקלים.
10. כעבור יום [REDACTED] אמר לי שהציב אותי בעבודה אצל מר [REDACTED] מרחוב [REDACTED]. הוא הראה לי את הרישום על שמי של אשרה עבור המעסיק הנ"ל. הוא אמר לי שעלי לחכות לאישור סופי של משרד הפנים. יומיים לאחר מכן נסעתי עם גב' [REDACTED] שעובדת עם [REDACTED] ומספר הרכב שלה [REDACTED] ל [REDACTED] (ומספר הט [REDACTED]). היא ביקשה ממני עוד 1,000 ש"ח עבור הבאתי למעסיק. שילמתי לה במזומן. פגשתי את המעסיק וחזרנו. המעסיק אמר לי שאבוא תוך שבוע. אחרי שבוע צילצלתי לבדוק עם הרישוי בסדר ואני יכול להתחיל לעבוד. הוא אמר לי שלא, שלא הכל נגמר, כי יש עוד תהליך במשרד הפנים. זה היה בערך בתחילת נובמבר.
11. כשראיתי שאינו עונה לי יותר לטלפונים הלכתי אליו, ואמרה לי אישה אחת [REDACTED] לא עובד שם יותר. ושהאישה מ [REDACTED] אינה נמצאת. היא לקחה את המספר שלי, ואמרה שיחזרו אלי. איש לא חזר אלי.
12. מאז אני מנסה להתקשר ל [REDACTED] ואיש לא עונה לטלפון.
13. התקשרתי לאשת המעסיק ואמרתי [REDACTED] לא עונים לי ומתי להתחיל לעבוד. [REDACTED] אשת המעסיק, אמרה לי שאין צורך שאתחיל לעבוד, אבל שאשלם לה על האשרה. שאלתי למח לשלם להם, היא אמרה שהם לא זקוקים לי בעבודה.
14. זה שמי, זו חתימתי ותוכן תצהירי אמת.

חתימה

אישור

הנני הח"מ, מיכל תג'ר, עו"ד, מאשרת בזו כי ביום 22.11.15 חתייצב בפני במשרדי שברחוב נחלת בנימין 75 תל אביב מר [REDACTED] שזיהיתיו לפי דרכון הודו שמספרו [REDACTED] ולאחר שהוזהרתי כי עליו להצהיר את האמת וכי יחיה צפוי לעונשים חקבועים בחוק אם לא יעשה כן, אישר את נכונות הצהרתו לעיל וחתם עליה בפני.

מיכל תג'ר. 22/11/15

תצהיר

הנני הח"מ, [REDACTED], נושא דרכון הודו שמספרו [REDACTED] לאחר שהוזהרתי כי עלי להצהיר את האמת וכי אחיה צפוי לעונשים הקבועים בחוק אם לא אעשה כן, מצהיר בזה כדלקמן:

1. הנני אזרח הודו.
2. הגעתי לישראל ב-2010 [REDACTED] ברישיון עבודה בענף הסיעוד.
3. שילמתי בחודו דמי תיווך לסוכנות כוח אדם על הגעתי לישראל 6,500 דולר. לקחתי הלוואות כדי לממן את דמי התיווך.
4. עבדתי כמטפלת סיעוד באשרה אצל [REDACTED] מא [REDACTED] ואז לאחר [REDACTED] עברתי למעסיק בשם [REDACTED] עד ליום 2015 [REDACTED] אז פוטרתי מעבודתי בפתאומיות.
5. מאחר שבתאריך פיטורי שהיתי בישראל 51 חודשים, חיפשתי עבודה באשרה הומניטרית.
6. לאחר כחודש של חיפושים, משלא מצאתי, הפנה אותי חבר הודי לסוכן בשם [REDACTED] מסוכנות [REDACTED] ח"פ [REDACTED] מרחוב [REDACTED]
7. הגעתי לשם בחודש מאי [REDACTED] לקח ממני 1,500 דולר והבטיח למצוא לי מעסיק "קל". אני סובל מבעיה נוירולוגית שבגינה אף אושפזתי בעבר, ולפיכך חשוב היה לי שהעבודה הסיעודית תהא בלתי אינטנסיבית.
8. לאחר כחודש שלחה אותי הסוכנות למעסיק, [REDACTED] מרחוב [REDACTED] פגשתי אותו פעם אחת, והוא הראה לי את העבודה. לאחר מכן נאמר לי על ידי מסוכנות [REDACTED] שיש לי אשרה הומניטרית לעבוד אצל [REDACTED] הנ"ל, ושאתי צריך לחכות, זה ייקח זמן. הוא אמר לי שיש לו קשרים בירושלים במשרד הפנים. הוא ביקש שאחכה לטלפון, כי זה לוקח זמן.
9. אחרי 15 ימים חזרתי אליו, הוא אמר לי שאחכה עוד, שתהליך לא הושלם. הוא אמר לי שעלי לשלם עוד כסף, כדי לשלם לעו"ד ולהשיג את האשרה ההומניטרית. שילמתי לו במועד הזה עוד 500 דולר.
10. כעבור כחודש, ביוני, הגעתי שוב, ושילמתי [REDACTED] שוב על העבודה על הוויזה 500 דולר.
11. הגעתי כעבור חודש נוסף, ביולי, ושילמתי שוב [REDACTED] 500 דולר. הוא הסביר לי שיש הרבה עבודה, רופא, משרד הפנים, עורך דין – שכולם עובדים על הבקשה לאשרה הומניטרית. הוא הסביר גם שיש לו הרבה נסיעות לירושלים בשמי.
12. באוגוסט, הגעתי שוב, [REDACTED] נתן לי צילום של מסמך של בקשה הומניטרית, על שמי, ועל כך הוא ביקש תשלום נוסף בסך 1500 דולר, שאותם שילמתי לו.
13. סה"כ במהלך כל התקופה שילמתי [REDACTED] 4500 דולר.
14. מאז ועד היום התקשרתי אליו הרבה פעמים, ואף הלכתי למשרד. הוא ממשיך להגיד לי שעלי לחכות לתשובה. כשהייתי שם ראיתי עוד עובדים כמוני, שרומו ושילמו כסף על השמתם.
15. בפעם האחרונה שצילצלתי הוא הכחיש שלקח ממני כסף, ואמר לי שרק ניסה לסייע לי. יש לי הקלטות של שיחות עם [REDACTED]
16. זה שמי, זו חתימתי ותוכן תצהירי אמת.

חתימה

אישור

הנני הח"מ, מיכל תג'ר, עו"ד, מאשרת בזה כי ביום 16.11.13 התייצב בפני במשרדי שברחוב נחלת בנימין 75 תל אביב מר [REDACTED] שזיהיתיו לפי דרכון הודו שמספרו [REDACTED] ולאחר שהוזהרתי כי עלי להצהיר את האמת וכי יחיה צפוי לעונשים הקבועים בחוק אם לא יעשה כן, אישר את נכונות הצהרתו לעיל וחתם עליה בפני.

מיכל תג'ר, עו"ד
מ.ר. 36320